

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtwijz aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den 1sten luitenant VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

VERSLAG DER GENOMENE PROEVEN,

WELKE IN DE MAANDEN JUNIJ EN JULIJ VAN HET JAAR 1826,
OP DE POLYGOON TE WAALEDORP, TOT OEFENING DER
KADETTEN EN PAGES VAN DE ARTILLERIE- EN GENIE-
SCHOOL HEBBEN PLAATS GEHAD.

(Vervolg van N°. 9.)

II.

Schoten en worpen gedaan tegen de regter getraverseerde
ravelijns-face des exercitie-polygoons, uit de ricochet-
battery der tweede parallel.

Het gearresterde ontwerp bepaalt het getal schoten en worpen uit deze batterij als volgt:

IV^{de} TAFEL. Ricochet-Schoten gedaan tegen de regter Ravelijns-Face des Polygoons, uit een metalen kanon van 12 pond, geplaatst achter de 1ste Embrasure der Ricochet-Battery in de 2de Parallel.

Het hier gebruikte kanon, gemerkt R^c n°. 106, weegt 3357 pond, en is gegoten in 's Hage, door J. MARITZ, in 1786.

Datum, Weersgesteldheid, Buskruid-proef.	Nummer der schoten. Lading.	Elevatie.	Schoots-verheid tot den			Aantal sprongen of ricochetten.	Het project.		Plaats waar het projectiel is neder gekomen en verdere uitwerking van het schot.	Aanmerkingen.
			1sten Opslag.	2den Opslag.	3den Opslag.		is blijven liggen.	Afwij- king uit de rooi- lijn bij den 1sten opslag.		
21 Junij 1826.	10,09 pond	15 ^o	31 V.	14 V.	»	1	14 V.	7 R.	In den bedekten weg.	De afstand tusschen de binnen-kruin der borstwering dezer batterij en de binnen-kruin des ravelijns in het saillant, bedroeg 335 ellen. De beddingen in de batterij lagen 5,9075 ellen beneden het genoemde punt des ravelijns. De onderkant der ziel des 12ponders was, onder 15 ^o gerigt, 1,655 el boven de bedding verheven, en de kruin der borstwering van het ravelijn 2,05 el boven deszelfs wal-gang. Van de letters bij de schoots-verheden, betee- kent A den afstand achter het binnenpunt des ravelijns en V dien voor dit punt.
De gemiddelde buskruid-proef uit 3 worpen met den grooten bol gedaan was 222 el.	20,1 »	»	43 V.	»	»	»	43 V.	In de rl.	Op het glacis.	
De lucht helder, de wind voor tegen het projectiel en niet zeer sterk.	30,11 »	»	55 A.	»	»	»	55 A.	0,4 R.	Van de aff. n ^o . 8 beide rad. getroffen. op de ravelijns-pl. maar dezelve niet doorgesl. verd. afgestuit en in de 4e tr. op 1,4 boven den grond.	
	4 »	»	6 V.	»	»	»	6 V.	5 R.	In de buiten-doeering.	
	5 »	»	6 V.	»	»	»	6 V.	12 R.	Idem.	
	60,115 »	»	76 A.	»	»	»	76 A.	3,9 L.	Op de borstwering.	
	7 »	»	52 A.	»	»	»	52 A.	3,8 L.	Idem.	
	8 »	»	117 A.	»	»	»	117 A.	In derl.	Achter het ravelijn.	
	6 »	»	40 A.	66 A.	89 A.	2	89 A.	7,4 R.	Op den walgang.	
Na den middag.	10 »	»	71 A.	79 A.	»	1	79 A.	11 L.	In de ravelijns-gracht.	
Betrokken lucht, de wind voor tegen en sterk.	11 »	»	58 A.	»	»	»	58 A.	10,9 R.	In de gracht van het reudit.	
	12 »	»	58 A.	74 A.	90 A.	2	90 A.	7,9 L.	In de borstwering en berm.	
	13 »	»	70 A.	»	»	»	70 A.	6 R.	In den voet der 5de travers.	
	14 »	»	75 A.	»	»	»	75 A.	3,1 L.	Op de borstwering.	
	15 »	»	98 A.	»	»	»	98 A.	2,8 R.	Op de 7de travers.	
	16 »	»	34 A.	»	»	»	34 A.	3,9 R.	Op de 3de travers.	
	17 »	»	85 A.	98 A.	»	1	98 A.	6,37 R.	Op den wal-gang.	
	18 »	»	81 A.	»	»	»	81 A.	1,3 R.	Van de aff. n ^o . 12 link. rad en speek verbrijzeld, over den as door beide zij-w. en naaf, in de 6e tr. op 1.1 el bov. den grond.	
	19 »	»	72 A.	82 A.	»	1	82 A.	3,73 R.	De bovenk. der 5e tr. geraakt en in de 6e trav. gedrongen op 1,6 el bov. den grond.	
	20 »	»	78 A.	»	»	»	78 A.	2,9 L.	Op de borstwering.	
	21 »	»	104 A.	»	»	»	104 A.	1 L.	Idem.	
	22 »	»	99 A.	»	»	»	92 A.	2 L.	Idem.	
	23 »	»	173 A.	179 A.	»	1	179 A.	4,5 R.	Achter het ravelijn.	
	24 »	»	104 A.	»	»	»	104 A.	13,2 R.	In de gracht van het ravelijn.	
	250,11 »	»	86 A.	»	»	»	86 A.	1,57 L.	Op de borstwering.	

V^{de} TAFEL. Ricochet-Schoten gedaan tegen de regter Ravelyns-Face des Polygoons, uit een houwitser van 15 duimen, geplaatst achter de 2de Embrasure der Ricochet-Battery in de 2de Parallel.

De hier gebruikte houwitser, gemerkt F^o n°. 91, weegt 681 pond, en is gegoten in 's Hage, door J. MARITZ, in 1797.

Datum, Weersgesteldheid, Buskruid-Proef.	Nummer der schoten. Lading.	Elevatie.	Schools-verheid tot den			Aantal sprongen of ricochetten.	Het project. is blijven liggen.		Afwijking uit de rooi-lijn bij den 1sten opslag.	Plaats waar het projectiel is neder gekomen en verdere uitwerking van het schot.	Aanmerkingen.
			1sten Opslag.	2den Opslag.	3den Opslag.		ellen.	ellen.			
21 Junij 1826. De gemiddelde buskruid-proef uit 3 worpen met den grooten bol gedaan was 222 el. De lucht helder, de wind voor tegen het projectiel en niet zeer sterk. Na den middag. Betrokken lucht, de wind voor tegen en sterk.	10,16	15°	33,8 V.	16 V.	12 V.	2	12 V.	4 R.	In den bedekten weg.	De onderkant der ziel van dezen houwitser, gericht onder 15°, was 1,155 el boven de bedding verheven. Al de overige afstanden en hoogten als in de 1 ^{ve} tafel. De gebruikte granaten waren alle op een gelijk gewigt gebracht van 9 Ned. ponden. Tot het uitslaan der buis werden zij met 2 looden buskruid geladen.	
	20,17	»	15 A.	»	»	»	15 A.	1,75 R.	Van de aff. n ^o . 2 de regt. zij-w. getroffen en verder in de 1e trav. 0,36 el bov. den gr. el (en 0,45 el diep.		
	3	»	11 V.	»	»	»	11 V.	2,5 R.	In de escarp.		
	40,18	»	20 V.	11 V.	»	1	11 V.	4,4 R.	In de gracht.		
	50,19	»	27 A.	58 A.	70 A.	2	70 A.	8,96 R.	Op den wal-gang.		
	6	»	46 A.	56 A.	83 A.	3	104 A.	2,83 L.	Op de borstwering.		
	7	»	52 A.	69 A.	89 A.	2	89 A.	9,5 L.	Op den berm.		
	8	»	57 A.	»	»	»	57 A.	15 R.	In de gracht van het reduit.		
	9	»	4 A.	»	»	»	4 A.	14,3 R.	Op de borstwering.		
	10	»	63 A.	68,3 A.	76 A.	2	76 A.	9 L.	In de gracht.		
	11	»	55 A.	57 A.	»	1	57 A.	0,45 R.	Uit het linker rad van de affuit een speek weg geslagen en van het regter een velg en speek verbrijzeld.		
	12	»	22 A.	46 A.	63 A.	2	65 A.	9,8 L.	Op de berm.		
	13	»	24 A.	56 A.	»	1	56 A.	7,83 R.	Op den wal-gang.		
	14	»	39 A.	45 A.	»	1	49 A.	4,4 R.	Van de affuit n ^o . 6 de staart getroffen en daarna eenen grooten zijsprong gemaakt.		
	15	»	92 A.	120 A.	»	1	120 A.	10,4 L.	In de gracht.		
	16	»	48 A.	100 A.	118 A.	2	118 A.	1,48 L.	Op de borstwering en over derzelve kruin gerold.		
	17	»	36 A.	64 A.	72 A.	3	86 A.	3,49 L.	Op de borstwering.		
	18	»	64 A.	76 A.	»	1	76 A.	14 R.	In de gracht van het reduit.		
	19	»	72 A.	118 A.	»	1	118 A.	1,5 L.	Op de borstwering.		
	20	»	116 A.	123 A.	»	1	124 A.	4,5	Achter het ravelijn.		
	21	»	32 A.	40 A.	»	1	40 A.	1,8 R.	De kruin der 2e tr. geraakt en daarna van de aff. n ^o . 6 uit het link. rad een speek geslagen en de link. zij-w. geh. verbrijz.		
	22	»	47 A.	58 A.	62 A.	2	66 A.	17 R.	In de gracht van het reduit.		
	23	»	90 A.	104 A.	»	1	108 A.	21,5 R.	Idem.		
	24	»	32 A.	86 A.	»	1	86 A.	7,1 R.	Op den wal-gang.		
	25	»	45 A.	57 A.	65 A.	2	65 A.	6,2 L.	Op de borstwering.		

VI^{de} TAFEL. Worpen op het Ravelyn uit een mortier van 20 duimen, geplaatst geweest in de Ricochet-Battery der 2de Parallel achter de 1ste Embrasure.
De hier gebruikte mortier, gemerkt G^o n°. 124, weegt 497 pond, en is gegoten in 's Hage, in 1819.

Datum, Weersgesteldheid, Buskruid-Proef.	Nummer der worpen. Lading.	Elevatie.	Worps-verheid		Afwijking uit de rooi-lijn.	Tijd in seconden. Diepte van indringen.	Aanmerkingen.
			Ware.	Middelbare.			
23 Junij 1826. De gemiddelde buskruid-proef, uit 3 worpen met den grooten bol gedaan, was 219 ellen.	10,24	30°	124 A.	463	28 R.	0,47	De gebruikte granaten waren alle op hetzelfde gewigt gebracht van 18 Ned. ponden. Voor het uitslaan der buis werden dezelve met 3 looden buskruid geladen.
	2	»	133 A.	»	8 R.	0,53	
	30,25	»	124 A.	583	58 R.	0,4	
	40,21	»	50 A.	»	10 R.	»	
	5	»	27 A.	»	14,6 R.	0,42	
	6	»	37 A.	»	12 R.	»	
	7	»	6 A.	»	8,2 R.	0,44	
	8	»	20 A.	»	1,4 L.	0,41	
	9	»	13 A.	»	0,7 R.	0,72	
	10	»	56 A.	»	13 L.	0,56	
24 Junij. Voor den middag. Helder weder, weinig wind, voor tegen het projectiel.	11	»	738	»	13 L.	0,6	Het regter rad van de affuit n ^o . 2 beschadigd.
	12	»	53 A.	»	0,5 R.	»	Van de affuit n ^o . 5 een velg uit het regter rad verbrijzeld.
	13	»	18 A.	533	9,1 R.	»	
	14	»	6 A.	»	10,4 R.	0,67	Een schanskorf van de 4de travers afgeworpen.
	15	»	3 V.	»	10,4 R.	1,4	
	16	»	52 A.	»	4,4 R.	0,3	Deze worp was zoo kort uit hoofde de gr. niet tegen de kam. rustte, maar met den stop tegen het met. kwam.
	17	»	58 A.	»	4,6 R.	»	
	18	»	12 A.	»	7,4 L.	0,5	»
	19	»	4 V.	»	3,3 L.	0,63	
	20	»	152 V.	»	In de rl.	»	»
	21	»	9 A.	»	7 R.	0,27	
	22	»	43 A.	»	7 R.	0,25	»

VII^{de} TAFEL. *Worpen op het Ravelijn uit een Coehoorn-mortier van 15 duimen, geplaatst geweest in de Ricochet-Battery der 2de Parallel achter de 2de Embrasure.*

De hier gebruikte mortier, gemerkt n°. 290, weegt 75 pond, en is gegoten in 's Hage, in 1817.

Datum, Weersgesteldheid, Buskruid-Proef.	Nummer der worpen.	Lading.	Worps-verheid		Afwijking uit de rooi-lijn.	Tijd in seconden.	Diepte van indringen.	Aanmerkingen.
			Elevatie.	Middelbare.				
23 Junij 1826. De gemiddelde buskr.-proef, uit 3 worp. met den grooten bol gedaan, was 219 el. Na den middag. Helder weder, de wind tegen het projectiel.	N. p.		ellen.	ellen.	ellen.	ellen		Voor het uitslaan der buis werden de granaten met 1 lood buskruid geladen. Tusschen de zij-wangen van de affuit n ^o . 11 gevallen, zonder deze te hebben beschadigd.
	1	0,07	45° 78 A.	} 415	29 L.	0,29		
	2	"	78 A.		52 L.	0,5		
	3	0,065	" 42 A.		7 L.	0,26		
	4	"	" 40 A.		17,5 R.	0,3		
	5	"	" 65 A.		2,2 R.	0,27		
	6	"	" 75 A.		1,5 R.	0,3		
	7	"	" 72 A.		11 L.	0,4		
	8	"	" 56 A.		25,8 R.	0,36		
	9	"	" 25 A.		18 R.	0,28		
10	"	" 8 A.	18 R.		0,16			
24 Junij. Voor den middag. Helder weder, weinig wind voor tegen het projectiel.	11	"	45 A.	} 576	9 L.	0,58		
	12	"	11 A.		4 L.	0,38		
	13	"	45 A.		5 R.	0,42		
	14	"	27 A.		29 R.	0,28		
	15	"	56 A.		7,4 L.	0,4		
	16	"	53 A.		7,4 L.	0,21		
	17	"	58,7 A.		18,7 R.	0,2		
	18	"	42 A.		0,5 L.	0,32		
	19	"	29 A.		0,3 R.	0,2		
	20	"	65 A.		1,2 R.	0,3		
	21	"	25,5		18 R.	0,2		
	22	"	40 A.		28 R.	0,4		

Nadere beschouwing der schoten en worpen in de vier voorgaande tafelen vermeld.

Uit de tafelen blijkt het, dat er uit de ricochet-batterij der 2de parallel, de proef-schoten tot het zoeken der lading mede gerekend, in het geheel gedaan zijn:

25 Ricochet-schoten uit het lang metaal kanon van 12 pond.

25 " " den houwitser van 15 duimen.

22 Granaat-worpen uit den mortier van 20 duimen.

22 " " " Coehoorn-mortier.

« Daar de tafelen al de noodige bijzonderheden behelzen over de wijze van uitvoering dier schoten en worpen, zoo kan het alleen de werking dier schoten zijn, die hier eene nadere beschouwing verdient.»

« a. Van de 22 ricochet-schoten uit het lang kanon van 12 pond gedaan (waarvan de IVe tafel aanwijzing geeft), zijn er 6 op den wal-gang van het ravelijn gekomen, te weten:

2 hebben buiten-wanden van traversen getroffen en tevens elk eene affuit beschadigd, dit zijn de schoten n°. 5 en 18.

2 zijn op den wal-gang aan den teen eener travers ingeslagen (n°. 15 en 17), en hebben geen ricochet gemaakt.

1 (n°. 19) is op den binnen-rand der 3de travers gevallen,

en van daar met eenen plongerenden sprong in de 6de travers gedrongen, zoo laag dat dezelve de bedienings-manschappen van het stuk nadeel had kunnen toebrengen.

1, zijnde n°. 9, heeft, na den eersten opslag, een ricochet op den wal-gang gemaakt, en is met eenen raserenden tweeden sprong in de gracht van het reduit gevlogen.»

« De ricochetten zijn hier gering, en bieden — met betrekking tot ons oogmerk — weinig stoffe tot beschouwing. Het toeval heeft gewild dat vele projectielen op de borstwering zijn gevallen, en bijzonder in den hoek van het onvoltooide stuk, alwaar het ricochetteren belet werd. De projectielen die op de kruin der borstwering en in de grachten of op het glacis zijn gevallen, zoo als n°. 1, 2, 10, 11, 20, 21, 22 en 24, geven echter genoegzaam licht, om te kunnen opmaken, dat hier minder op ricochetten te rekenen is. De oorzaak komt waarschijnlijk daarvan, dat hier de invallings-hoek grooter is dan bij de schoten uit de eerste parallel. Dat bij gebruik eens zwaarderens kalibers, de uitwerking gunstiger zal zijn, leert de theorie; doch de proeven alleen zullen kunnen beslissen of te dien opzichte eenig merkbaar voordeel zoude verkregen worden. Daar nu de schoten uit den 12ponder gedaan zoo gering in

getal zijn, en dezelve ook, om aangevoerde redenen, met die des 18ponders niet voegzaam kunnen worden vergeleken, zoo bestaat er hier gebrek aan termen voor eene bepaalde oordeelvelling.»

« De voordeeligste schoten, ten opzichte der ricochetten, zijn hier n°. 9 en 12, en inzonderheid het laatste, doch dit doet zien dat het nog veel te wenschen overlaat, als wordende daardoor de ravelijns-face niet eens ter halve lengte bestreken. Men zoude dus hier, om langere en inzonderheid meerdere ricochetten te bekomen, eenen kleineren elevatie-hoek moeten bezigen, zijnde dit toch het eenigste middel om het schot te dien opzichte te verbeteren.»

« Als plongerende en enfilade-schot, blijkt de werking hier grooter te zijn dan uit de 1ste parallel; immers voor de werking tusschen de traversen, is de elevatie-hoek eerder te klein dan te groot. Het doel van het onderzoek de werking der ricochetten zijnde, zoo had ik deze schoten alleen of toch hoofdzakelijk uit dit laatste oogpunt, d. i., als ricochet-schoten, te beschouwen.»

« b. De werking der ricochet-schoten uit den houwtiser van 15 duim gedaan, is veel gunstiger uitgevallen dan die uit het kanon. Ook bij de schoten uit de 1ste parallel gedaan, was zulks het geval, en het daar ter plaatse aangemerkte, is dan ook in ruime mate hier van toepassing.»

« Van de 22 granaat-schoten zijn er 7 op den wal-gang gekomen, te weten:

2 hebben den buiten-wand eener travers getroffen (n°. 2 en 11), en elk eene affuit beschadigd of verbrijzeld.

1 (n°. 14) is tusschen twee traversen op den staart eener affuit gevallen, heeft denzelven vernield en daarna nog twee ricochetten in de gracht gemaakt, de eerste ten deele rase-rende schuins over den wal-gang.

1 (n°. 21) heeft den binnen-wand eener travers geraakt, en daarna met eenen dalenden sprong tusschen twee traversen eene affuit verbrijzeld.

5, zijnde n°. 5, 15 en 25, hebben op den wal-gang een ricochet gemaakt.»

« De werking der genoemde schoten is dus niet ongunstig geweest. Daar wij hier hoofdzakelijk met den loop en werking der ricochetten te doen hebben, zoo zullen wij deze nog van naderbij moeten beschouwen.»

« Uit de beschouwing der schoten heeft men gezien, dat al de projectielen welke op eene opene plaats gevallen zijn, n°. 8 en 9 alleen uitgezonderd, 1, 2 tot 5 ricochetten gemaakt hebben. Door het — in dit opzigt — meest voordeeligste schot n°. 24, zoude de wal-gang ter $\frac{2}{3}$ van deszelfs lengte bestreken geworden zijn, terwijl n°. 16 dezelve ruim ter halve lengte afgelopen heeft. Genoegzaam hetzelfde resultaat als bij de

gelijksoortige schoten uit de 1ste parallel verkregen hebbende, zoo is het aldaar aangevoerde ook hier wederom van toepassing.»

« Bij de vroegere proeven te Waalsdorp gedaan, had men bereids kleinere elevatiën gebezigd. Men is daarvan echter afgegaan, om redenen dat het treffen van affuiten tusschen de traversen het hoofddoel was, waartoe gebiedenderwijze de grootere elevatie-hoeken vereischt worden. De ricochetten nu hiertoe ongeschikt zijnde, of slechts als bijvoegsels van een zeer ondergeschikt nut te beschouwen zijn, zoo is ook derzelve loop toenmaals niet waargenomen. Tot eene volledige beoordeeling der werking van de ricochet-schoten ontbreekt dus nog het een en ander, hetwelk welligt niet geheel onbelangrijk zal zijn, om bij latere proefnemingen tot hoofdpunt van onderzoek te worden genomen.»

« c. Van de 22 granaat-worpen uit den mortier van 20 duimen, met 50 graden elevatie gedaan (zie tafel VI), zijn er 10 op den wal-gang gevallen, waarvan 2 (n°. 9 en 12), elk eene affuit hebben getroffen. N°. 16 en 17 op den binnen-rand eener travers gevallen, zijn daarvan afgerold, zoo als ook n°. 4, die van den grachts-rand van het reduit.»

« Behalve de 10 treffers, zoude ook nog van n°. 8 bij het springen op eenige werking in het ravelijn te rekenen zijn, in welk geval de helft der worpen hier treffers zouden worden; eene werking die weinig te wenschen overlaat, en hier verre weg die der ricochet-schoten overtreft.»

« Het bevestigt zich hier alzoo op nieuw, dat van onzen mortier van 20 duimen in den vesting-oorlog een voortreffelijk gebruik te maken is. De zijdelingsche afwijkingen zijn gering, en de regthoek waarin al de projectielen gevallen zijn, is veel langer dan breed; iets dat voor het bewerpen van lange lijnen (zoo als hier de wal-gang der ravelijns-face), van groot gewigt is. In de tweede parallel, tegen elke ravelijns-en bastions-face, twee of drie van deze mortieren bezigende, in de verlengden dezer werken geplaatst, zal het daarin niet lang uit te houden zijn. Traversen baten hier weinig of niets, zoo als men zien kan uit de worpen 7, 12, 14 en 21.»

« d. Van de 22 granaten uit den Coehoorn-mortier gedaan, geeft de VIIe tafel verslag. Uit een en ander is te zien, dat hier 5 granaten op den wal-gang gekomen zijn: n°. 5, 6, 15, 19 en 20, terwijl er nog twee andere aan de binnen-kruin op de borstwering zijn gevallen; worden deze beide laatsten als mogelijke treffers medegerekend, dan zoude men er 7 hebben, hoewel van dezelve weinig werking te wachten is. Men kan alzoo de kans van treffen en de werking van den Coehoorn-mortier niet hooger dan op de helft van dien van 20 duimen stellen.»

« Van den regthoek waarin bij den Coehoorn-mortier al de

granaten gevallen zijn, is de lengte en breedte genoegzaam gelijk, en daaruit blijkt dan ook dadelijk deszelfs minder voordeeligen worp op dezen afstand. De granaat van 20 duimen heeft daarenboven, wegens het grooter gewigt, een belangrijker werking op hechte voorwerpen, zoo als affuiten, enz., veel op den Coehoorn-mortier voor.»

« Elke vuurmond heeft eenen bepaalden afstand voor deszelfs werking. Die des Coehoorn-mortiers is minder uitgestrekt, en de grens schijnt hier reeds overschreden te zijn; hetgeen echter geenszins insluit, dat men denzelfden op dezen afstand in het geheel niet zoude kunnen gebruiken. Tot het belemmeren der communicatiën, het vertragen van de bediening des geschuts en in het algemeen tegen de bedienings-manschappen, zal de kracht der werking voldoende zijn, ofschoon die tegen affuiten welligt te kort zoude schieten.»

III.

Proeven over de invallings-hoeken der ricochet-schoten uit de 1ste en 2de parallel.

« Het is bereids opgemerkt geworden, welk doel men zich bij deze proef voorstelde; het onderzoek namelijk, in hoe verre men zich van de parabolische theorie tot berekening van den elevatie-hoek — indien de invallings-hoek gegeven is of omgekeerd — bedienen kan. Tot beslissing van welk vraagstuk, de betrekking tusschen deze beide hoeken, en alzoo hier de invallings-hoek, door proeven te bepalen was.»

« Wanneer men ten opzichte van dit vraagpunt naauwkeurige en volledige onderzoekingen had willen bewerkstelligen, dan had men onderscheidene netten moeten bezigen om vele gegevens te bekomen. De beperkte tijd en het geringe personeel hebben zulks niet toegelaten, zoo dat ik mij, mijns ondanks, genoodzaakt zag van de volledigheid dezer proefneming, voor een groot deel, af te zien. Uit dien hoofde heeft men slechts één net kunnen bezigen, 't welk op den walgang is geplaatst geweest. Reeds vroeger is vermeld, dat men getracht heeft om de schoten kort achter het saillant in het ravelijn te brengen, om zodoende ook het treffen van het net te bevorderen. Bij het opnemen der schoten is men met naauwkeurigheid te werk gegaan, terwijl er niets is gespaard geworden, om de geringe gegevens, waartoe zich de inzameling nu bepalen moest, ten minste juist en vrij van misslagen te bekomen.»

« De uitslag dezer proefneming is in de volgende tafel opgenomen:»

VIII^{de} TAFEL. *Benattende het resultaat der Proeven, genomen om de grootte van de Invallings-Hoeken der Ricochet-Schoten op den Walgang des Ravelijns te leeren kennen.*

Batterij en Geschut.	Nummer der schoten.	Elevatie.	Het net is getroffen ter hoogte van	Het projectiel heeft achter het net den grond geraakt op	Invallings-hoek dien de proef heeft gegeven.	Gemiddelde invallings-hoek door de proef gegeven.	Invallings-hoek uit den elevatie-hoek, enz., naar de parabolische theorie berekend.
I. Ricochet-batterij in de 1ste parallel.	Kanon van 18 pond.	81°	1,65	6,8	13° 58', 10"	13° 51', 25"	15° 41', 50"
		52 "	2,96	11,8	14° 4', 40"		
		51°	0,55	2,2	15° 52', 40"		
II. Ricochet-batterij der 2de parallel.	Houwtiser van 20 duim	15 "	0,5	2,0	14° 2', 10"	13° 47', 25"	14° 56', 12"
		51°	2,81	7,6	20° 15', 10"		
		15 "	2,56	9,1	15° 4', 40"		
Houwtiser van 15 duim		14 "	4,84	16,8	16° 4', 10"	15° 47', 57"	14° 10', 50"
		24 "	5,7	12,92	11° 47', 50"		

Anmerking. De afstand van de mondingen der stukken uit de ricochet-batterij der 1ste parallel, tot den binnen-kruin der borstwering van de front-face des ravelijns, was 637 ellen. Het midden der monding des kanons van 18 pond lag 3,892 el beneden den kruin der borstwering en 1,842 el beneden den walgang des ravelijns. Bij den houwtiser van 20 duimen waren de beide laatste getallen 4,422 en 2,372 el. De afstand van de monding des houwtisers van 15 duimen uit de ricochet-batterij der 2de parallel tot den binnen-kruin der borstwering des ravelijns was 335 el. Het midden der monding van dit stuk lag 4,6775 el beneden den kruin der genoemde borstwering en 2,6275 el beneden den walgang des ravelijns.

« Het blijkt uit de tafel, dat slechts een gering aantal der projectielen door het net is gegaan. Dit is inzonderheid het geval geweest bij de ricochet-schoten uit de eerste parallel, zijnde er van die uit den 18ponder en houwtiser van 20 duimen gedaan, van elk schot slechts 2 projectielen in het net gekomen. Uit de 2de parallel heeft men uit het kanon van 12 pond geen enkel schot door het net gebragt; hoofdzakelijk veroorzaakt doordien hier de opslagen meer op het midden der lengte des walgangs zijn gebragt, en tevens ook door de grootere afwijkingen dier schoten. Deze ongunstige uitkomst

(immers ongunstig voor het oogmerk des onderzoeks dat wij thans behandelen) wordt echter door de schoten uit den houwtser van 13 duimen weder eenigzins vergoed, want daarvan heeft men vier treffers in het net gehad.»

« Uit de hoogte der gaten in het net, en de opslagen achter hetzelfde, zijn de invallings-hoeken, die de 6de kolom der tafel bevat, op de bekende wijze berekend. Dat de dalende tak der kogelbaan hierbij als eene rechte lijn is aangenomen, zal op de resultaten of geheel geen of toch zoo weinig invloed hebben, dat deze afwijking geene zwaarigheid hoegenaamd zal opleveren.»

« De 7de kolom bevat de gemiddelde invallings-hoeken uit de in de 6de kolom opgegevene. De laatstgenoemde kolom toont de afwijking die er in de invallings-hoeken, bij eene en dezelfde elevatie en lading, kunnen plaats hebben. Zoo zien wij, bij den houwtser van 13 duimen, dat er een invallings-hoek van ongeveer $11\frac{1}{2}$ graad, en een ander van ruim 20 graden, heeft plaats gehad. Dit is natuurlijkerwijze veroorzaakt door den grooteren of kleineren uitvaarts-hoek, waarmede het projectiel de monding van het stuk verlaat. Daaraan moeten wij hoofdzakelijk en de zijdelingsche afwijkingen en de merkelijke verschillen in schoots-verheid, bij alle soorten van schoten en geschut, toeschrijven.»

« In de laatste kolom wordt de invallings-hoek gevonden, waarmede de projectielen, uit de beide batterijen, naar de theorie der beweging in het luchtledige, den wal-gang van het ravelijn zouden moeten treffen. Er was hier met den elevatie-hoek der stukken, uit het middelpunt der monding, eene parabool te berekenen, die, over den kruin der front-face gaande, op den wal-gang komt, en den hoek te bepalen, welken de dalende tak der kromme, alzoo met den hooger liggenden wal-gang maakt. De verschillende afstanden en betrekkelijke hoogten dezer punten, voor de berekeningen gebezigd, in de tafel der gedane schoten, en voorts nog meer in het bijzonder in tafel VIII opgegeven zijnde, zoo vereischt dit geene verdere toelichting. De bijzonderheden dier berekening worden hier insgelijks kortheidshalve overgeslagen, als niets nieuws bevatende.»

« Indien men nu al de uitkomsten onzer proefneming en het daaruit afgeleide — zoo als het in tafel VIII is zamengevoegd — in overweging neemt, dan vindt men: dat er hier geen groot verschil bestaat tusschen de gemiddelde invallings-hoeken, uit de gaten in de netten en de opslagen der projectielen afgeleid, met die welke deze projectielen, ingevolge de parabolische theorie, op den walgang maken moesten. Verder: dat men deze laatstgenoemde theorie — ofschoon het blijkbaar is dat de tegenstand der lucht gewerkt heeft — zonder grooten mislag te begaan, aanwenden kan, om, voor de ricochet- of

plongerende enflade-schoten, met geringe lading den elevatie-hoek te bepalen, als de afstand en de hoogte van het te beschieten werk, en de hoek waarmede het projectiel daarin plongerend zal, gegeven zijn; immers voor die gevallen als de invallings-hoeken niet veel van de onze verschillen. Ik acht het bijzonder noodzakelijk dit laatste hier aan te merken, aangezien de gegevens bij onze proef, mijns oordeels, nog te weinig in getal zijn, om het geschil-punt geheel te kunnen beslissen. Immers bij kleinere elevatie-hoeken en grootere ladingen, zoodanig als de nieuwere schrijvers de ricochet-schoten volstrekt willen gedaan hebben (welke ook door de ouderen, voor werken van geringe hoogte, als nuttig wordt aangeraden), zal toch wel de baan, door den tegenstand der lucht, veel meer gekromd en de invallings-hoeken veel grooter moeten worden. Zoo onze proefneming gunstiger ware uitgevallen, d. i., indien er ook veel meer projectielen door het net gegaan waren, dan zoude zulks toch slechts de betrekking tusschen de gebruikte elevatie-hoeken en de overeenstemmende invallings-hoeken vollediger dan nu hebben doen kennen. Dit zoude ons echter nog geenzins geregtigd hebben, daaruit eene dergelijke wet of betrekking, voor alle andere gevallen geschikt, af te leiden. Voor eene dergelijke uitbreiding acht ik dezelve geenszins geschikt. Het is dan ook blijkbaar, dat er hier nog een ruim veld voor nader onderzoek overblijft; hoezeer de hier medegedeelde proefnemingen, voor 't minst eenig nieuw licht verspreiden over de doelmatige aanwending en werking der ricochet-schoten.»

« Het is welligt van belang hier nog in eenige nadere aanduidingen te treden, ten opzichte van de bestaande verschillen tusschen den elevatie- en invallings-hoek. Uit de tafel blijkt, dat het midden der monding des 18ponders slechts 1,842 el, die des houwtzers van 20 duimen 2,372 el en die des houwtzers van 13 duimen 2,627 ellen beneden den wal-gang des ravelijns gelegen was. Verder, dat bij zulke kleine verschillen in hoogte, de invallings-hoeken reeds 20°, 25° en 50° kleiner dan de elevatie-hoeken geworden waren. 2,05 el hooger, dat is aan de kruin der borstwering, zouden deze verschillen, bij de 3 vuurmonden, reeds 40°, 45° en 1°, 30° bedragen. Indien nu, bij zulk eene geringe overhooging, als het ravelijn hier boven de batterij heeft, die verschillen reeds zoo merkbaar toenemen, dan blijkt daaruit al wederom, dat de oude Fransche artilleristen, tot het ricochetteren van zeer hooge werken, te regt eenen grooteren elevatie-hoek, dan tegen lagere werken, ten gebruike hebben aanbevolen. Immers worden tegen de eersten de invallings-hoeken zoo verkleind, dat er nog raserende ricochetten bij zeer groote elevatie-hoeken kunnen plaats hebben, terwijl daarentegen op weinig, boven de batterij, verhevene werken, tot vermindering van te hooge en

tevens te korte ricochetten, de elevatie-hoek blijkbaar kleiner behoort te zijn, daar de invallings-hoek hier zeer weinig van den elevatie-hoek zal verschillen.»

« De oude artilleristen hebben alzoo het wezen der ricochet-schoten goed ingezien, daar zulks door al onze proeven wordt bevestigd; wanneer men slechts de ricochet-schoten en plongerende enfilade-schoten in geen te uitgestreken zin als synoniem beschouwd; want de laatsten behooren eigenlijk meer tot de zoogenaamde worpen dan tot de ricochet-schoten.»

(Het vervolg hierna.)

PROEVE EENER VERHANDELING

OVER DE

STRATEN-GEVECHTEN.

III. HOOFDSTUK.

(Vervolg van n°. 3 en slot.)

2. Het bedwingen van oproerige bewoners eener groote stad door het aanwezige garnizoen.

Verschillende zwarigheden hebben zich bij de bearbeiding van dit gedeelte onzer *Proeve* opgedaan, zwarigheden die ons noodzaakten tot eene herziening en wijziging van het reeds gestelde. Uit den aard van het te behandelen gedeelte onzer *Proeve*, zouden wij, om der duidelijkheids wille, gedurig de door ons opgezamelde bescheiden, betreffende de gebeurtenissen welke in het jaar 1830 op onzen Vaderlandschen bodem zijn voorgevallen, hebben moeten raadplegen (1), en alzoo in het aanwijzen van personen en zaken vervallen. Bij het opnemen onzer taak, hadden wij ons echter voorgesteld, om, zoo veel zulks doenlijk was, soortgelijke aanwijzingen in de reeks onzer laatste Vaderlandsche gebeurtenissen te vermijden; zoo dat wij eindelijk moesten kiezen, of om tot in de kleinste bijzonderheden betreffende het onderhavige onderwerp te treden, of wel om hetzelfde in algemeene en ruwe trekken te schetsen. Verschillende beweegredenen deden ons het laatste kiezen, en daarnaar onzen arbeid wijzigen. Verder was het ons voorgekomen, dat de gebeurtenissen welke in Julij 1830 te Parijs hadden plaats gehad, eenen zeer geschikten leidraad aanboden voor de vlugtige ontwikkeling onzer denkbeelden. Eene critische beschouwing derzelve konde toch leeren, hoe en op welke wyze men in dergelijke gevallen zoude kunnen handelen, en wat men zoude moeten vermyden, terwijl de zaak zelve, door het aanhalen van eenige andere voorbeelden, konde toegelicht worden. Aan de denkende lezers zullen onze

(1) Het reeds vroeger door ons aangewezen manuscript: *Bijdragen voor de Vaderlandsche Geschiedenis*, enz.

bedoelingen ook bij het inslaan van dezen weg geenzins ontglippen, terwijl de overigen zich welligt zullen tevreden stellen met de ruwe trekken van het tafereel, dat wij, op deze wijze, der geschiedenis hebben nagebootst. Slechts een tweetal aanhalingen van hetgeen hier te lande heeft plaats gehad, konden wij niet voorbijgaan. Ter verduidelijking onzer bedoelingen, hebben wij de hoofd-denkbelden in cursive letters aangeduid.

Gebeurtenissen als die welke wij tot het voorwerp onzer overdenking gekozen hebben, kunnen slechts in eenen betrekkelijken zin het kenmerk van het onverwachte dragen. Immers het uitbarsten van staatkundige onlusten, wordt toch meestal door woelingen, van de aan de orde van zaken vijandige partij, vooraf gegaan, welke aan de oogen eener getrouwe en waakzame policie niet kunnen of zullen ontsnappen. De burgerlijke en militaire autoriteiten worden alzoo bij tijds gewaarschuwd, en in staat gesteld om maatregelen te treffen. In dien zin is het *onverwachte* betrekkelijk, doch de *graad van wederstand*, of bijkomende *onvoorziene omstandigheden*, kunnen aan de gebeurtenissen een meer bepaald kenmerk van het *onverwachte* bijzetten.

Wij zullen nu niet treden in hetgeen het hoofd-bestuur van het land zelf, in dergelijke gevallen, heeft te doen, terwijl wij daarvoor van de vooronderstelling uitgaan, dat dit bestuur, beter dan elk ander, de dreigende gevaren heeft ingezien, en alzoo den bevelhebber der stad, en dien van het gewest, in staat heeft gesteld om dezelve het hoofd te kunnen bieden.

De bevelhebber van het garnizoen eener groote en volkrijke stad, waarin de woelingen van de vijandige partij het uitbarsten van onlusten doen vermoeden, zal voor zijn eigen gedrags-regel zich duidelijk moeten voor oogen stellen wat hij *kan* en wat hij *wil*, en even duidelijk ontwerpen wat hij *wegnemen* en wat hij *behouden* moet. Is hij in zoo verre het met zich zelf eens, dan staat het kiezen eener goede stelling, binnen de stad, op den voorgrond. Dit zal hem in staat stellen om op alles voorbereid te wezen, en aan de gevaren van het onverwachte, zelfs in bezwarende omstandigheden, het hoofd te bieden. Op de vragen die hij zich-zelfen moet doen: *Indien de woelingen tot dadelykheden overgaan, waar en hoe zal ik alsdan myne strydkrachten opstellen en doen handelen? Welke zyn de wegen en mid-delen die my het spoedigste en krachtdadigste tot het doel: beteugeling van de voornemens der tegenparty, zullen voeren? Op welke wyze zal ik, in het ongelukkigste geval, myne gekozene stelling kunnen verdedigen en behouden, in afwachting van versterking, enz.?* Op deze vragen zal het antwoord gereed en aan de omstandigheden geëvenredigd moeten zijn.

tevens te korte ricochetten, de elevatie-hoek blijkbaar kleiner behoort te zijn, daar de invallings-hoek hier zeer weinig van den elevatie-hoek zal verschillen.»

« De oude artilleristen hebben alzoo het wezen der ricochet-schoten goed ingezien, daar zulks door al onze proeven wordt bevestigd; wanneer men slechts de ricochet-schoten en plongerende enfilade-schoten in geen te uitgestreken zin als synoniem beschouwd; want de laatsten behooren eigenlijk meer tot de zoogenaamde worpen dan tot de ricochet-schoten.»

(Het vervolg hierna.)

PROEVE EENER VERHANDELING
OVER DE
STRATEN-GEVECHTEN.

III. HOOFDSTUK.

(Vervolg van n°. 3 en slot.)

2. *Het bedwingen van oproerige bewoners eener groote stad door het aanwezige garnizoen.*

Verschillende zwarigheden hebben zich bij de bearbeiding van dit gedeelte onzer *Proeve* opgedaan, zwarigheden die ons noodzaakten tot eene herziening en wijziging van het reeds gestelde. Uit den aard van het te behandelen gedeelte onzer *Proeve*, zouden wij, om der duidelijkheids wille, gedurig de door ons opgezamelde bescheiden, betreffende de gebeurtenissen welke in het jaar 1830 op onzen Vaderlandschen bodem zijn voorgevallen, hebben moeten raadplegen (1), en alzoo in het aanwijzen van personen en zaken vervallen. Bij het opnemen onzer taak, hadden wij ons echter voorgesteld, om, zoo veel zulks doenlijk was, soortgelijke aanwijzingen in de reeks onzer laatste Vaderlandsche gebeurtenissen te vermijden; zoo dat wij eindelijk moesten kiezen, of om tot in de kleinste bijzonderheden betreffende het onderhavige onderwerp te treden, of wel om hetzelfde in algemeene en ruwe trekken te schetsen. Verschillende beweegredenen deden ons het laatste kiezen, en daarnaar onzen arbeid wijzigen. Verder was het ons voorgekomen, dat de gebeurtenissen welke in Julij 1830 te Parijs hadden plaats gehad, eenen zeer geschikten leidraad aanboden voor de vlugtige ontwikkeling onzer denkbeelden. Eene critische beschouwing derzelve konde toch leeren, hoe en op welke wyze men in dergelijke gevallen zoude kunnen handelen, en wat men zoude moeten vermyden, terwijl de zaak zelve, door het aanhalen van eenige andere voorbeelden, konde toegelicht worden. Aan de denkende lezers zullen onze

(1) Het reeds vroeger door ons aangewezen manuscript: *Bijdragen voor de Vaderlandsche Geschiedenis*, enz.

bedoelingen ook bij het inslaan van dezen weg geenzins ontglippen, terwijl de overigen zich welligt zullen tevreden stellen met de ruwe trekken van het tafereel, dat wij, op deze wijze, der geschiedenis hebben nagebootst. Slechts een tweetal aanhalingen van hetgeen hier te lande heeft plaats gehad, konden wij niet voorbijgaan. Ter verduidelijking onzer bedoelingen, hebben wij de hoofd-denkbelden in cursive letters aangeduid.

Gebeurtenissen als die welke wij tot het voorwerp onzer overdenking gekozen hebben, kunnen slechts in eenen betrekkelijken zin het kenmerk van het onverwachte dragen. Immers het uitbarsten van staatkundige onlusten, wordt toch meestal door woelingen, van de aan de orde van zaken vijandige partij, vooraf gegaan, welke aan de oogen eener getrouwe en waakzame policie niet kunnen of zullen ontsnappen. De burgerlijke en militaire autoriteiten worden alzoo bij tijds gewaarschuwd, en in staat gesteld om maatregelen te treffen. In dien zin is het *onverwachte* betrekkelijk, doch de *graad van wederstand*, of bijkomende *onvoorziene omstandigheden*, kunnen aan de gebeurtenissen een meer bepaald kenmerk van het *onverwachte* bijzetten.

Wij zullen nu niet treden in hetgeen het hoofd-bestuur van het land zelf, in dergelijke gevallen, heeft te doen, terwijl wij daarvoor van de vooronderstelling uitgaan, dat dit bestuur, beter dan elk ander, de dreigende gevaren heeft ingezien, en alzoo den bevelhebber der stad, en dien van het gewest, in staat heeft gesteld om dezelve het hoofd te kunnen bieden.

De bevelhebber van het garnizoen eener groote en volkrijke stad, waarin de woelingen van de vijandige partij het uitbarsten van onlusten doen vermoeden, zal voor zijn eigen gedrags-regel zich duidelijk moeten voor oogen stellen wat hij *kan* en wat hij *wil*, en even duidelijk ontwerpen wat hij *wegnemen* en wat hij *behouden* moet. Is hij in zoo verre het met zich zelf eens, dan staat het kiezen eener goede stelling, binnen de stad, op den voorgrond. Dit zal hem in staat stellen om op alles voorbereid te wezen, en aan de gevaren van het onverwachte, zelfs in bezwarende omstandigheden, het hoofd te bieden. Op de vragen die hij zich-zelfen moet doen: *Indien de woelingen tot dadelykheden overgaan, waar en hoe zal ik alsdan myne strydkrachten opstellen en doen handelen? Welke zyn de wegen en mid-delen die my het spoedigste en krachtdadigste tot het doel: beteugeling van de voornemens der tegenparty, zullen voeren? Op welke wyze zal ik, in het ongelukkigste geval, myne gekozene stelling kunnen verdedigen en behouden, in afwachting van versterking, enz.?* Op deze vragen zal het antwoord gereed en aan de omstandigheden geëvenredigd moeten zijn.

Bij het kiezen en vooraf bepalen der stelling welke de bevelhebber door het garnizoen zal willen doen innemen, zal hij den, wel is waar, meer algemeenen grondregel, door *Napoleon* aangenomen, steeds voor oogen hebben en op zichzelf toepassen:

« Een opperbevelhebber moet zich dagelijks afvragen: wanneer het vijandelijk leger op dezen oogenblik voor mijn front, mijne linker of regter flank verscheen, wat zoude ik dan te doen hebben? Is hij nu in verlegenheid om daarop een passend antwoord te geven, dan heeft hij eene slechte stelling gekozen, dan heeft hij de toepassing van de eenvoudigste regelen der krijgskunst verzuimd, en moet hij zich alzoo anders opstellen.»

Zulke voorbereidingen zullen hem op alles gevat maken, en hem tegen het gevaar van *weifeling*, ten opzichte van hetgeen hij doen moet, waarborgen. Ook dan zal hij in staat zijn, om, indien de omstandigheden hem daartoe dwingen, het *initiatief* te nemen. Het is van het grootste gewigt zich zoodanig in te rigten, dat deze magtige hefboom der krijgvoering nimmer uit zijne handen kome; want heeft een bevelhebber dezen verloren, dan volgt het overige spoedig.

Toen de maarschalk *Marmont*, op den 26sten Julij 1830, het opperbevel over de stad Parijs had aanvaard, en den 27sten zijn hoofd-kwartier in de Tuileriën vestigde, scheen hij het met zichzelf niet eens te zijn hoe hij de hem opgelegde taak zoude volbrengen. Reeds bij den aanvang weifelde hij in de keuze zijner middelen van bedwang, nam eindelijk toevlugt tot palliatieven, en verloor zoodoende op den avond van dienzelfden dag het initiatief.

Het voorbeeld van *Menou*, in October van het jaar 1795, gegeven, werd alzoo nogmaals door een zijner tijdgenooten, en bijna onder gelijke omstandigheden, gevolgd. *Pichegru* had eenige maanden vroeger eenen verschrikkelijken opstand in de voorsteden van Parijs gedempt, en het razende gemeen ontwapend, alleen door eene krachtdadige handeling en goede dispositiën. *Bonaparte* belast met het weder goed maken van hetgeen *Menou* bedorven had, volgde het voorbeeld door *Pichegru* gegeven. Aan het hoofd van 5000 man, dwingt hij 40,000 gewapende nationale garden, waarbij zich een 10,000 man gewapend gepeupel had aangesloten, om de besluiten der nationale conventie te eerbiedigen. Eenmaal die taak aanvaard hebbende, vraagt hij naar geene nadere bevelen, maar *handelde* naar eigene ingeving; doch kiest eerst eene goede defensieve stelling, om het offensieve des te krachtiger te kunnen doorzetten. In den vroegen morgen zijn deze beschikkingen genomen, en op den middag van dienzelfden dag is de dreigende tegen-omwenteling in de geboorte gestikt.

Drie jaren later wordt hij te Cairo, te midden zijner plan-

beraming ter voortzetting van den veldtogt, door eenen verschrikkelijken gewapenden opstand overvallen. Met zijn arends-blik had hij den gevaarlijken toestand der bezetting van Cairo overzien, en in dienzelfden oogenblik was het plan ter beteugeling van den opstand beraamd. De opstandelingen hadden reeds eenige voordeelen behaald, de groote moskee en de toegangen tot dezelve gebarricadeerd, en deze met een massa gewapenden bezet. Het welgelukken van dien opstand berustte op de navolging, de hulp en ondersteuning van buiten. Dit was *Bonaparte* niet ontsnapt. De kavallerie, te Cairo vereenigd, krijgt daarop het bevel om al de toegangen van buiten af te snijden, en het toesnellen der onrustige Arabieren te beletten. In de citadel worden voorbereidselen gemaakt, om, in geval van nood, de stad geheel te verwoesten, en de troepen tot een toevlugts-oord te verstrekken. Ook hier zorgde hij dus het eerst voor eene defensieve stelling. Daarna zet hij zijne troepen in beweging naar het voornaamste subject des vijands — de groote moskee — dat zijn algemeen object wordt. De kleinere gebouwen op den weg tot dat object, welke door de opstandelingen bezet waren en waaruit zij een moorddadig vuur tegen de Franschen onderhielden, worden door de sappeurs opgehakt en met het blank geweer genomen. Alles wordt neêrgesabeld of uit de vensters en daken geworpen. Niets kan den opgewonden Franschen soldaat wederstaan, omdat een *yzeren wil* hem voorwaarts drijft, en die wil geene weifeling toelaat. Van alle kanten gedrongen, trekken de opstandelingen zich, ten getale van ongeveer 15,000 man, in de groote moskee Djemil-Azar terug. Middelerwijl was de duisternis gevallen en deed de vijandelijkheden staken. Aan beide zijden maakt men zich echter tot eenen nieuwen en wanhopenden strijd gereed. De opstandelingen verschansen zich, terwijl *Bonaparte* op de Mokattam, 500 ellen van de groote moskee, eene batterij van 4 houwitsers opstelt, en het geschut der citadel tegen de verzamelaars der opstandelingen gerigt worden. Op een gegeven teeken opent dat geschut een levendig vuur, terwijl van alle kanten de storm-marsch geslagen wordt. Een woedende uitval wordt met de bajonet en kartets-vuur gestuit, en in 2 uren tijds smeekte de gewapende menigte, door de springende granaten in de moskee geteisterd, en nadat een gedeelte van het gebouw genomen was, om genade.

Het laatst aangehaalde voorbeeld is aan onze vooronderstelling een weinig vreemd, doch werd ook hier slechts bijgebracht, om het hoofd-denkbeeld — voor de beteugeling van oproeren, binnen eene volkrijke stad, door het aanwezige garnizoen — een weinig meer op den voorgrond te brengen. Tevens moest het dienen om, nog meer dan reeds gedaan is, de noodzakelijkheid te betoogen, van nimmer het initiatief te verliezen, en tot het ergste zich voor te bereiden.

Wij hebben gezegd, dat het kiezen eener stelling binnen de stad een van de eerste voorzorgen moest zijn, om op alles voorbereid te wezen. De localiteiten kunnen echter van dien aard zijn, dat het voordeliger wordt om zoodanig eene stelling *buiten* de stad te nemen. Een voorbeeld daarvan zouden wij kunnen aanhalen uit onze eigene geschiedenis, waartoe de stad en vesting Maastricht de stoffe konde leveren. De voorstad Wijck was, zoo onze bescheiden juist zijn, tot defensieve stelling gekozen, ingeval de gebeurtenissen, in het najaar van 1850 aldaar voorgevallen, een dreigender aanzien hadden genomen. Die keuze werd door de omstandigheden gewettigd, terwijl de middelen, tot de verdediging dier stelling gekozen en vooraf beraamd, zeer doelmatig mogen genoemd worden.

De besluitvaardigheid en het vaste karakter van den vestingbevelhebber, zijne zelfstandigheid en zijn ijzeren wil, zoude men ook in het algemeen, voor dergelijke gevallen, gevoegelijk kunnen aanhalen als voorbeelden tot navolging. De luitenant-generaal baron *Dibbetz* nam, bij het aanvaarden van zijne gewigtige taak, het initiatief, en verloor dat initiatief geen oogenblik, zelfs niet toen een zamenloop van omstandigheden velen zouden hebben doen wankelen tusschen *vasthouden* en *toegeven*. Later zullen wij wellicht in de gelegenheid gesteld worden, omtrent de gebeurtenissen, destijds in Maastricht voorgevallen, in meer bijzonderheden te treden, daar wij ons nu slechts bepalen tot de aanwijzing der stelling welke aldaar gekozen was. De voorstad Wijck, door de Maas van de stad gescheiden, lag daartoe zeer gunstig. In plaatsen, waar dergelijke localiteiten voorhanden zijn, kunnen zij tot hetzelfde einde worden benuttigd.

Het schijnt ook, dat men later meer algemeen het nut van het vooraf beramen en kiezen eener goede defensieve stelling, voor het in bedwang houden eener volkrijke stad heeft ingezien. Zeer opmerkingswaardig is in dat opzigt de handelwijze van het Belgisch bewind in Antwerpen, in den aanvang van het jaar 1831.

De handelaren dier stad hadden spoedig ingezien, wat de Belgische omwenteling eigenlijk beteekende en welke vruchten de handel in het bijzonder er van zoude trekken. De wensch om weder onder het oude bestuur te komen, begon luider en algemeener te worden. Deze gezindheden en de nog altijd door de Nederlandsche troepen bezette en dreigende citadel, baarden aan het opgeworpen bestuur de grootste bezorgdheid. Zulks gaf dan ook aan den toenmaligen Belgischen oorlogsmi- nister, *de Broukere* (oud artillerie-officier), aanleiding, tot het ontwerpen van een geretrancheerd kamp in de stad zelve. Het heette wel, dat dit zoude moeten dienen tegen eventuele uitvallen der citadel-bezetting, of tegen eene landing van de Ne-

derlandsche vlotelingen op de Schelde, doch het eigenlijk doel was tegen de onrustige bewoners gerigt. Eenige beweren, dat het plan der te maken afsnijdingen van het Fransche ministerie van oorlog afkomstig was; doch hoe zich dit toegedragen hebbe, zoo veel is zeker, dat het plan met zeer veel beleid werd uitgevoerd. Het bassin en de daaraan verbondene kanalen lag mede in deze afsnijding, en bood aan de bezetting der stad niet alleen eene veilige wijkplaats, maar ook tevens de gelegenheid, om naar willekeur het offensieve te hervatten.

Het verdient opmerking, dat een onzer verdienstelijkste hoofd-officieren der artillerie, in de maand October van het jaar 1850, over de middelen tot behoud der stad sprekende, dezelfde denkbeelden koesterde. Volgens dezen, zoude etene afsnijding van het Bassin-gedeelte der stad, en eene communicatie langs den wal met de citadel, het behoud der stad hebben kunnen verzekeren, en voor 't minst den omwentelingsgeest aldaar hebben bedwongen (1). Keeren wij, na deze uit-

(1) Er zullen wellicht vele lezers gevonden worden, die op dat denkbeeld, van eene *stelling te kiezen*, de aanmerking maken: dat wij ons, voor de vooronderstelde gevallen, aan een beperkt denkbeeld van *lijdende verdediging* overgeven. Dit is echter verre van ons. Onze denkbeelden omtrent het *defensieve* zijn — na de studie der nieuwere krijgskundige werken, en vooral na de aandachtige lezing en vergelijking der nagelaten werken van den Pruisischen generaal *Clausewitz* — aanmerkelijk gewijzigd. In het begin kwam het ons eenigzins vreemd voor, dat gemelde schrijver het *defensief* als den *sterksten vorm der krijgvoering* beschouwde; en toch moesten wij later bekennen, dat het *defensieve*, in zekere opzigten, werkelijk, ten opzigte van eenen vijand die den oorlog met een' aanval begint, veel voor heeft. Vooral is dit opmerkelijk, als men in eenen toestand verkeert, dat men noodzakelijkerwijze den oorlog moet *afwachten*, en denzelven dus niet beginnen kan. In ons voorondersteld geval, ziet men zich gedrongen, om de tegenpartij den kamp te laten beginnen. Is men dan tot het defensieve voorbereid, dan kan men tot een krachtig *offensief* overgaan. Het kiezen eener stelling vooronderstelt dus geenszins het voornemen eener *lijdende verdediging*, maar wel de voorbereiding tot eenen *krachtigen aanval*. Hen die met de werken van *Rühle von Lillienstern* en *Clausewitz* (voornamelijk het 2de deel van het werk *vom Kriege*, van laatstgenoemden) een weinig nader bekend zijn, zal het door ons aangenomene minder vreemd voorkomen. Wij hebben de door ons aangenomene beginselen niet alleen op de ondervinding van vroegere jaren zoeken te vestigen, waartoe de aanhaling van voorbeelden ten bewijze strekken; maar wij hebben tevens getracht om die in overeenstemming te brengen met de beginselen der nieuwere krijgvoering. Ofschoon wij vermeenen, eenigzins gerugsteand te zijn door de meening van bevoegde autoriteiten, zoo gelooven wij echter hier te moeten aanmerken,

wijding, tot ons onderwerp terug, om onze critische beschouwing der gebeurtenissen in het II^{de} Hoofdstuk dezer Verhandeling te vervolgen.

Wanneer men het verhaal dier gebeurtenissen met aandacht gelezen, en het op het een of ander plan van de stad Parijs heeft nagegaan, dan worden de oorzaken van het mislukken der pogingen van den oudsten tak der *Bourbons* duidelijk. Moet het dan ook, zelfs aan den onervarendsten krijgsman geen verwondering baren, wanneer hij de handelingen van eenen maarschalk uit het Fransche keizerrijk, in die befaamde dagen, met oplettendheid overziet? Eene onbegrijpelijke zorgeloosheid kenmerkt zich reeds bij hem toen hij het bevel aanvaarde. De zoo kostbare nacht van den 26sten, wordt door hem — in den volsten zin des woords — *slapende* doorgebracht, in weerwil dat de spanning der gemoederen van de Parijsche bewoners eenen hoogen graad had bereikt. Dit was geen geheim en kon zulks voor 't minst niet voor den maarschalk *Marmont* zijn, dewijl er reeds volks-oploopen hadden plaats gehad. Het bevel over de stad Parijs werd hem opgedragen, ten gevolge van den eersten gekenmerkten wederstand tegen de beruchte ordonnantien. In die opdracht lag dus de taak door hem te vervullen en de werkring zijner handelingen bloot. Die taak was de beteugeling van het oproer, door de strijdmiddelen welke de stad Parijs en derzelve omstreken hem opleverden; zijn werkring bepaalde zich tot de stad Parijs zelve, maar vooral tot die gedeelten, welke behoud voor het bestuur van het grootste gewigt was. De maarschalk had dus genoegzame aanduidingen om af te leiden, wat hij zoude *kunnen doen*, en wat hij werkelijk *doen moest*. Voor eenen generaal uit de school van den *zelfstandigsten veldheer* zoo veler eeuwen, moest dit genoeg wezen, om zelfs — in het belang van het hoofd van den staat — zich boven eenen zwakken en met halstarrige blindheid geslagenen koning, die niet leeren wilde, te verheffen, en met de verhevene leus: doe wel en zie niet om, te handelen.

Niet de minste voorbereiding werd er getroffen. Het eerste toch 't welk te doen viel, was de keuze eener goede positie, voor het zoo vermoedelijke geval, dat de volks-oploopen op den dag van den 27sten van ernstigen aard mogten worden. Deze stelling gekozen zijnde, was de voornaamste zorg (die zelfs den jongsten en onervarendsten officier zoude ingevallen zijn), om

dat wij daarom ons nog geenszins voor onfeilbaar houden. Integendeel, de herlezing van het geheel, heeft ons zelfs doen ontwaren, dat onze *Proeve*, in verschillende opzichten, nog veel te wenschen overlaat, 't welk door verdere beschouwing van het onderwerp, door studie en de bijdragen onzer medewerkers en lezers, met den tijd kan worden aangevuld.

in die stelling alles byeen te brengen, wat noodig was om zich aldaar eenige dagen te kunnen staande houden: krijgsvoorraad en levensbehoefden. Zonder deze toch is er geen strijd mogelijk, en zonder deze ziet men zich reeds dadelijk in de magt der tegenpartij, omdat men met haar zal moeten onderhandelen, om het leven te behouden.

Deze eerste voorzorgen waren verzuimd. Noch minder had men gedacht om aan de opstandelingen, zoo veel als mogelijk was, *de middelen te benemen, om zich te wapenen en van krygsvoorraad te voorzien.*

Bij het nemen eener stelling, had men, volgens de eenvoudigste regelen der krijgskunst, moeten bedacht geweest zijn, om dezelve zoodanig te kiezen, dat deze en het *defensieve* en het *offensieve* toeliet, en tevens dat zij met de verdere middelen van strijdkrachten in verband bleef. Het zoude welligt een' minder ervarenen maar doordenkender officier zijn ingevallen, om de kavallerie, welke te Parijs beschikbaar was, tot dat einde te bezigen, daar deze, te paard zittende, in de straten van de stad slechts luttel dienste konde bewijzen. *Men had ook, door middel van dat wapen, de gemeenschap der opstandelingen met het platte land, en vooral met het overige gedeelte van Frankryk, kunnen afsnyden*, iets dat van zoo veel belang was om eene dadelijke *navolging* voor te komen.

Een verzuim niet minder nadeelig werkende, en dat het krijgskundig inzicht van den maarschalk weinig eer aandoet, was het, *als naar gewoonte doen optrekken van de menigvuldige kleine wacht-posten*, die gezamenlijk ongeveer 2000 man bedroegen. Het spreekt toch wel van zelve, en de ondervinding van vroegere gebeurtenissen in Spanje en Italië hadden het toch den maarschalk moeten geleerd hebben, dat de verstrooide kleine wacht-posten, in eene in oproer zijnde stad, tot niets anders strekken, dan om de opgewonden menigte niet alleen met wapenen te voorzien, maar zelfs door soortgelijke gemakkelijke overwinningen, hunne vermetelheid te doen toenemen en hun moreel te sterken. *Punten of gebouwen die van belang zyn om te behouden, moeten met eene genoegzame magt verdedigd worden, en dan nog dienen deze punten met de ingenomene stelling in verband te staan.* Hier toch was het geen gewoon oproer dat zich aankondigde, dewijl de zoogenaamde *coup d'état* door het bestuur gewaagd, bij den opgewonden toestand der Parijsche bevolking eenen hevigen wederstand had moeten doen vermoeden.

Reeds bij den eersten aanvang van het oproer, had de menigte duidelijke blijken genoeg gegeven, welk haar voornemen was: zich van het behoud van de door haar ingenomene punten, straten en communicatiën te verzekeren, door middel van *versperringen* van allerlei aard. Wie zoude daardoor niet op de

gedachten zijn gekomen, om op dezelfde wyze zich van de ingenomene stelling tegenover den opstand te verzekeren, en zich daardoor in staat te stellen, vooral bij betrekkelijk geringe strijdkrachten, om derzelve verdedigings-vermogen te vergrooten, als ook om zich van de belangrijkste communicatiën met het overige gedeelte der stad te verzekeren. De positie der Tuileriën, de rivier de Seine en al de voornaamste punten, welke later door de opstandelingen versperd werden, hadden zoodoende kunnen behouden blijven. Derzelve inneming deed den moed der opstandelingen niet alleen tot den hoogsten graad stijgen, maar stelde hen ook in staat, om aan de koninklijke troepen de verbinding met de hulpbronnen naar buiten af te snijden.

Het bij dergelijke gelegenheden gebruikelijke *consigneren der troepen in de kazernen*, kan een zeer geschikt middel van voorzorg in gewone gevallen zijn; bij buitengewone gevallen, zooals het zich reeds op den 26sten Julij liet aanzien, dat op den volgenden dag zouden plaats hebben, kon dit gebruik echter niet meer gewettigd worden, en vooral niet wanneer de kazernen in verschillende wyken der stad verdeeld en niet begrepen waren in de stelling welke men wenschte te behouden. Immers in de omstreken der kazernen hebben de soldaten hunne gewoone wijnhuizen en kennissen; elke kazerne heeft zijne *habitués*, doorgaans uit een slag van menschen te zamen gesteld, dat juist niet tot het beste gehalte der stad-bewoners behoort. Door deze kanalen vindt de *verleiding* eenen gereden weg, en de volks-verleiding laat zulke kanalen geenzins onbenut. Langs deze wegen komen de overdrevendste en met inzicht overgebrachte berigten, van *afval* of *medewerking* der overige, in andere gedeelten der stad gekazerneerde, troepen, tot de ooren der officieren, onder-officieren en soldaten, en het zijn zoodanige berigten, welke het eerste de gezindheden der troepen doen wankelen tusschen pligt en de aantrekkelijkheden der verleiding. In oogenblikken van gevaar wenscht de soldaat zijne krijgsmakkers van alle wapen-korpsen rondom zich te zien; de aanschouwing zijner generaals, de schitterende staf, het blinkend krijs-toestel, het krijs-muzijk, ontzagwekkende troepen-massa's — dat alles wekt bij hem het onwaarddeerbaar gevoel van hoogachting en vereering voor zijnen stand op. Dat gevoel trekt eenen scherp geteekenden scheidskring tusschen hem en alles wat *niet soldaat* is. Van de hoogte waarop hij door dezen blinkenden schijn geplaatst wordt, ziet hij met verachting neder op den woesteling, die door verleidende taal, door prikkelende dranken opgewonden, zijn ellendig verblijf verlaat, en met den verroesten snaphaan of ander min krijszuchtig wapentuig zich met hem durft meten. Wanneer de *burger* den weg verlaat hem door de wetten zijns lands afge-

bakend, dan moet de soldaat zich geheel en al in zijnen eigendommelijken sfeer verplaatsen, d. i.: *geheel soldaat worden*, om niets in dien sfeer te dulden wat *niet soldaat is*; dan eerst kan men op zijn moreel werken, om dit in het belang van het doel, dat men bereiken wil, te leiden. Hoe hooger men den scheidsmuur optrekt, welke — vooral bij de vooronderstelde gevallen — tusschen het *militair* en het *niet militair* moet bestaan, des te krachtiger zal de steun worden welke de bedreigde orde van zaken in hare strijdkrachten zal zoeken. Hem die den soldaat en het soldaten-wezen van *naby* heeft leeren kennen, die, in verschillende omstandigheden, de ziel van dat groote ligchaam in werkdadigheid heeft gezien, die daarin is doorgedrongen, die de behoeften en de wenschen van den soldaat weet te beoordeelen en te schatten, eenen zoodanigen; zeggen wij, zal het gemakkelijk vallen om den soldaat in de bovenbedoelde gewenschte stemming te brengen. Doch ook daarvoor moet dat ligchaam in zijn *geheel* worden vereenigd, of met elkander in een *naauw verband* worden gebragt, terwijl alle mogelijke voorzorgen moeten genomen worden, dat geen van deszelfs *deelen* aan eene *verlamming* worde blootgesteld. De maarschalk *Marmont* beging dus — onzes inziens — eenen groven misslag, met de troepen — *nadat er reeds onlusten en volks-oploopen hadden plaats gehad* — gedurende meer dan 24 uren, van elkander gescheiden, in hunne kazernen te consigneren. In den vroegen morgen van den 28sten berigt hij zelfs aan den koning, dat het geen opstand, maar dat het eene omwenteling was, die aan de poorten der Tuileriën klopte. In weerwil van dit berigt, zijn de troepen nog in hunne kazernen, afwachende de bevelen welke koning en staat redden moeten uit een dreigend gevaar!

Bij dit gedeelte moeten wij nog een oogenblik stilstaan, om de aandacht te vestigen op eenige bijzonderheden, die wellicht tot leering kunnen strekken.

Uit het relaas der Parijsche gebeurtenissen, is het gebleken, dat er vele officieren, bij het in beweging zetten der troepen, op de appels ontbraken, zoodat sommige, door de opstandelingen afgesneden, zich niet in de gelederen konden plaatsen. Bij het consigneren der troepen in de kazernen, was het toch *tevens noodzakelyk geweest, om alle officieren, zonder uitzondering, in de kazernen te doen verblyven*. Het is eenigzins opvallende, dat bij soortgelijke maatregelen dikwerf verzuimd wordt, om laatstgenoemde voorzorg in werking te brengen. Dikwerf zijn het de officieren der politie en der week alleen, die bestemd worden om bij de troepen te blijven. Het zal wel niet noodig zijn, om breedvoerig al het gevaarlijke te betoogen dat in een dergelyk verzuim gelegen

is. Soms gaat men zoo verre (hiervan zouden wij voorbeelden kunnen aanhalen), van in dergelijke gevallen aan de officieren te veroorlooven, om hunne maaltijden vereenigd en in de gewone kosthuizen der stad te houden: heerlijke tijdstippen als de tegenpartij daarvan weet gebruik te maken! Is men ernstige onlusten wachtende, en gaat men tot den maatregel over, om de troepen bijeen en onder de hand te houden, *dan ook moeten de officieren van alle rangen zich steeds by hunne troepen bevinden.*

Eene tweede opmerking die hier ter plaatse mag opgenomen worden, is, dat men in dergelijke omstandigheden de troepen altijd gewapend en gepakt moet vereenigen. Zoo herinneren wij ons, dat in enkele steden der zuidelijke gewesten, na het uitbreken van den opstand in Brussel, en zelfs na het treffen van eenige verdedigings-aanstalten, evenwel de troepen des Zondags op *de gewone wyze* naar de Godsdienst-oefeningen marcheerden. De wapens bleven alzoo, onder de bescherming van de gewone wachten, in de kazernen achter; *eene zorgeloosheid die niet altyd ongestraft zal plaats hebben.*

Op de hiervoren en hierboven bedoelde voorbehoedmaatregelen, was de generaal *Aimard*, bevelhebber der troepen te Lyon, in het jaar 1834, bedacht geweest. Reeds hadden de woelingen der arbeidslieden in genoemde stad, in de maand Maart voorgevallen, doen vermoeden, dat er weldra ernstiger gebeurtenissen zouden voorvallen. De generaal *Aimard* trof daarop met den prefect *Gasparin* de noodige maatregelen tot keering van het dreigende gevaar. De troepen werden bijeen gehouden, de voornaamste bruggen bezet, en zoo wel het stadhuis, de hoofdkerk, als het paleis van justitie tot verblijfplaats der troepen bestemd en op eene militaire wijze bezet. Een gedeelte van de troepen bivouacqueerde buiten de stad, terwijl de kavallerie grootendeels gebruikt werd om den bijstand van buiten af te snijden. De kazernen in den kring der gekozenen stelling gelegen, werden beurtelings aan de troepen tot rustplaatsen aangewezen. Het plein Bellecour was tot hoofd-alarmplaats bestemd, terwijl het aan geen officier veroorloofd was om zich van zijne troepen te verwijderen. Overigens was aan de troepen eene zoodanige stelling aangewezen, dat men tegen de oproerigste kwartieren der stad concentrisch konde werken. De ernstige gebeurtenissen welke kort daarop volgden, waren alzoo *vooruit gezien*, en de maatregelen beraamd om het te nemen initiatief te handhaven. De graad van tegenstand welke men aldaar ontmoette was echter *onverwacht*. Later zullen wij hierop terugkomen, om alsnu onze beschouwing van het gedrag van den maarschalk *Marmont* te vervolgen.

Na veel weifeling en tijd-verlies, geeft de maarschalk eindelijk, in den morgen van den 28sten, bevel tot het vereenigen

der troepen, zonder *voor de voeding der soldaten en zonder voor eenen genoegzamen voorraad van oorlog-munitien te zorgen*. Men zou nu hebben moeten verwachten, dat er planmatig zoude gehandeld worden; maar wat gebeurde er? Zonder eigenlijk stelling te nemen, heeft er eene gedeeltelijke vereeniging plaats, die zeer spoedig in eene *in-offensieve* beweging met drie kolommen overgaat.

In het voorgaande hoofdstuk dezer verhandeling, hebben wij de bemerking van den heer *Besmond* — hoe moeilijk het is zich een juist denkbeeld te vormen, wat de maarschalk met deze militaire wandelingen voor had — reeds medegedeeld. *A priori* beschouwd, kon deze maatregel geene beslissende uitkomsten opleveren, daar zij geen offensief karakter had. Wat moesten de troepen eigenlijk uitrigten? De bevelen van den maarschalk, bij het proces der ministers van *Karel X* kenbaar geworden, maken ons hiermede bekend: 1°. De gewapende volks-hoopen zouden, zonder er op te schieten, verstrooid worden; tot waarschuwing echter mogt men eenige hoog gerigte salvo's doen. 2°. Indien er uit de vensters der huizen op de troepen gevuurd werd, dan zoude men dat vuur mogen beantwoorden, zonder echter de bestorming der huizen toe te laten.

Men kan dus met volle regt zeggen, dat de door den maarschalk bevolene beweging volstrekt tot niets anders leidde, dan de troepen nutteloos aan het vijandelijk vuur bloot te stellen, hunne lichaamskrachten uit te putten en hen zodoende geheel te demoraliseren.

Wat was er wel onkrygskundiger dan het bevel om tot waarschuwing in de lucht te doen schieten! Het door ons aangehaalde voorbeeld van *Menou* moest den maarschalk toch bekend zijn. Ook deze liet tot waarschuwing in de lucht schieten, waardoor de oproerige sectien werden aangemoedigd en weldra de overhand kregen. Niet dit voorbeeld alleen, maar vijftig andere moesten het hem voor den geest gespiegeld hebben, hoe gevaarlijk het is, in zulke gevallen, aan de stem eener verkeerd geplaatste menschlievendheid gehoor te geven. De man bij wien hij in de leerschool had gegaan, had, in het oord zijner ballingschap, het onkrygskundige van zulke maatregelen met zoo veel kracht van redenering bewezen, dat het verwondering moet baren, dat er nog generaals gevonden worden, die in zulke dwalingen kunnen vervallen.

Dat men waarschuwt, dat men mondelinge bedreigingen late voorafgaan, kan worden toegegeven; is zelfs in het belang der zaak waarvoor men strijdt aan te prijzen. *Heeft dit alles geen ingang, en blyft de tegenparty volhouden, dan moet het sterkste bedwang-middel zoo krachtig mogelyk worden aangewend.*

Wij spreken hier van de volks-hoopen die zich het eerst tegen

den marsch der koninklijke troepen verzetteden, en dus van de eerste proeven welke de opstandelingen ondernamen, vóór dat zij zich geregelder in de huizen en achter de versperringen opstelden. Ware deze eerste beproeving hunner krachten slecht uitgevallen, dan zouden zij geenszins tot de tweede, in wederstands- en aanvals-vermogen krachtiger proeve zijn overgegaan. Een honderdtal slagtoffers in de eerste oogenblikken, zoude hebben belet, dat dit getal later tot duizenden aangroeide. Het ware alzoo in het belang der menschheid geweest, om van den eersten oogenblik af met kracht door te tasten, en op de oproerige menigte, welke de straten vulde, eenige goed gerigte salvo's te doen. Zij die hier het tegenovergestelde willen aanprijzen, zijn in het wezen der zaak niet doorgedrongen, of hebben verkeerde begrippen betreffende de wezenlijke belangen der menschheid.

De handelwijze van den maarschalk was dan ook bijzonder geschikt, om den euvelmoed der tegenpartij te doen toenemen en de Julij-omwenteling te doen gelukken. *De laatste was echter te bedwingen geweest met krachtig door te tasten, en de eerste volks-oploopen met geweer- en kartets-vuur uitéén te dryven.* Men moet dus aannemen, of dat de maarschalk de zaak zijns konings verraadde, of dat de 15jarige vrede hem, even als zoo vele anderen, het vroeger geleerde en zijne opgezamelde ondervinding had doen vergeten.

Merkwaardig is in dit opzigt het gezegde van *Napoleon* op St. Helena, van de eerste Fransche revolutie sprekende:

« On a accordé trop de part à l'action du peuple dans la révolution, parce qu'on a pris l'effet pour la cause. On a dès lors beaucoup trop redouté les insurrections populaires. La révolution n'a pas duré long temps; elle a été faite en quelques jours. On s'y est naturellement enfoncé peu à peu, à mesure que les factions se sont succédé et que les menaces de l'étranger et de la réaction, plaçant les meneurs dans une situation désespérée, les portèrent à déchaîner toutes les fureurs de la démagogie. Cela est si vrai, que si j'avais été ministre de *Louis XVI*, la révolution eut été terminée le 25 Juin 1789. J'aurais su de la même main terrasser les ennemis du trône et accorder à la nation ce qu'elle méritait.»

Met het voorstaan van zulke theoriën, zullen wij welligt sommige staatkundige gevoelens kwetsen. Men zal ons misschien tegenwerpen, dat ons opstel eene te bloeddorstige strekking heeft. Men bedenke echter, dat wij hier alleen als soldaten het woord voeren, en dat wij in die betrekking het weifelende gedrag des maarschalks laken. Met meer krijgskundige en krachtdadiger maatregelen te nemen en eenige honderden miltende burgers neder te schieten, had men het treurspel kunnen eindigen. De Julij-omwenteling ware alzoo bedwongen

geworden. En hoeveel bloed heeft nu het welgelukken dier omwenteling aan Frankrijk en aan geheel Europa gekost? En hoeveel bloed kunnen de gevolgen dier wereld-gebeurtenis nog kosten? Wat Frankrijk, wat Europa, wat de algemeene belangen der menschheid daarbij gewonnen hebben, laten wij aan anderen ter beoordeeling over; wij voor ons zien die voordeelen niet in. Integendeel blijven wij beweren, dat men in het belang der menschheid zoude gehandeld hebben, met die omwenteling in het bloed van eenige honderden oproerlingen te stikken: *de la même main il faut terrasser les ennemis du trône et accorder à la nation ce qu'elle mérite!*

Tot betoog der noodzakelijkheid om, in dergelijke omstandigheden, *geweld met nog grooter geweld te keeren, en dat een zoodanig gedrag alleen tot het gewenschte doel leidt*, ontbreken ons weder geene voorbeelden. Wij zullen slechts de navolgende bijbrengen.

De Julij-omwenteling had gezegevierd, en Frankrijk was aan eene nieuwe orde van zaken onderworpen geworden. Die omwenteling behoorde dus tot de gebeurde zaken, en nu moest ieder weldenkende, in het belang der menschheid, wenschen, dat Frankrijk aan orde en wet gehoorzamen en alle verdere pogingen tot nieuwe onlusten en omwentelingen zouden bedwongen worden; daardoor alleen konden de droevige gevolgen van iedere omwenteling geleenigd worden. De theoriën uit die omwenteling voortgesproten, konden echter geenszins aan die rust doen denken. De misdadigste pogingen tot wederomverwerping van het bestuur, werden in onderscheidene steden van Frankrijk hernieuwd, en gaven aanleiding tot bloedige tooneelen. Het nieuwe Fransche bestuur wist echter te goed, welke eigenlijk de oorzaken waren, waardoor het aan het bewind was gekomen. Gebrek aan geestkracht en krijgskundig beleid had het op het kussen verheven, en om er niet weder afgedrongen te worden, moest men deze misslagen vermijden. De man die daarbij eene hoofdrol speelde was de maarschalk *Soult*. Niet te vergeefs had hij het gedrag van zijn voorganger *Marmont* gezien, en niet zonder leering had hij als regter gezeten bij het proces der ministers van *Karel X*.

De partij welke Frankrijk bij herhaling in omwentelingen wilde storten, was die der gemeenebestgezinden. En wat was het doel dier partij? Het schrik-bewind van 1793 te herstellen en geheel Frankrijk weder in rouw te dompelen. Duizenden van slagtoffers waren reeds aangewezen, en de triomf der guillotine vooraf geproclameerd. Met deze stemming brak het groote oproer te Lyon den 5den April 1834 uit. De generaal *Aimard* had echter, zoo als wij hierboven reeds gezien hebben, zijne voorzorgen getroffen, en toen het oproer uitbrak, handelde hij naar de omstandigheden. Zes dagen lang

duurde deze strijd, waarin van wederzijden met de grootste verbittering gestreden werd. Het plan van den generaal *Aimard* was, om de opstandelingen door kartets- en geweer-vuur in de oproerige voorsteden terug te dringen, en zoo min mogelijk handgemeen te geraken. Hij wilde zich dus bepalen tot *isolering en afsnyding van den opstand*, en alsdan deszelfs wijkplaats te kanonneren. Het sprak van zelve, dat men zich met geene doellooze salvo's inliet. De opstandelingen volgden hunne gebruikelijke taktiek, versperden zich en nestelden zich in de huizen vast. Dit was dan ook de oorzaak, dat de strijd zoo lang duurde, daar men slechts in enkele gevallen buiten het plan van den generaal *Aimard* trad, namelijk, om enkele gebouwen met de blanke wapenen te bestormen; het kanon deed het overige, en op deze wijze werd het oproer te Lyon gedempt, met een verlies van 500 gesneuvelde en gewonde krijgslieden, terwijl de opstandelingen er ruim driemaal zoo veel telden.

Daarop brak op den 12den des avonds het oproer in Parijs uit, doch ook dáár waren zeer goede maatregelen genomen. De maarschalk *Soult* had, het oproer voorziende, van de Louvre af tot aan het plein der Bastille, en van daar langs de boulevards St. Martin, St. Denys, Mont-Martre, enz., eene stelling gekozen. Eene sterke reserve stond op het Carrousselplein, met een aanzienlijk park artillerie. *Deze dispositie stelde hem in staat, om het vermoedelyke tooneel van den opstand te omvatten*, en tevens om de gevaarlijkste voorsteden van dat tooneel af te snijden. Zoo wel de troepen als de nationale garden waren rijkelyk van munitien en levensmiddelen voorzien. De troepen waren zonder bepak, en bij elke divisie, of gedeelte dat als afzonderlijke aanvalskolom zoude gebruik worden, was een sterk detachement sappeurs met zware breek-werktuigen. De opstandelingen hadden hetzelfde slagveld als dat van den 5den en 6den Julij des vorigen jaars gekozen, terwijl hunne hoofd-operatiën van St. Mercy uitgingen. Dadelijk, bij het beginnen der vijandelijkheden, wierpen de opstandelingen in de belendende straten versperringen op. De bevelen van den maarschalk luidden, dat men op de opstandelingen, wanneer zij zich in massa in de opene straten vertoonden, eenige malen een goed gerigt pelotons-vuur zoude maken, doch dat men elke versperring met de bajonet zoude nemen. Verder was er bevel gegeven, dat elk gebouw, waaruit de opstandelingen op de troepen vuurden, dadelijk, zonder zich in het vuur-gevecht in te laten, bestormd, open geloopt en gezuiverd moest worden. Naar de omstandigheden mogt men daartoe het geschut gebruiken. Deze bevelen aan de troepen en nationale garde medegedeeld, deed hun hunnen werkkring kennen, en gaf hun vertrouwen in de hoogere leiding hunner krachten. De opgeworpene versperringen werden

dan ook zeer spoedig, hoezeer na eene hardnekkige worsteling, genomen. Het kanon- en pelotons-vuur verdreef de opstandelingen weldra uit de straten, doch nu wierpen zij zich in de huizen van de straten la Harpe, St. Jaques en St. Hyacinthe. Ingevolge de bevelen van den maarschalk, hield alsnu grootendeels het vuur-gevecht op, doch nu werden de huizen bestormd en gezuiverd. Met de uiterste woede werden deze verdedigd, doch niets weerstond de leiding die aan den strijd der wettige magt gegeven was. De eerste der beide genoemde straten werd in den avond van den 13den geheel gezuiverd. Een koninklijk bevel deed de strijd met het invallen van den nacht eindigen, doch men bleef alle maatregelen aanwenden, om den volgenden morgen het geheele kwartier te omsingelen. De troepen bleven in hunne stellingen, en kregen dubbele rations vleesch en wijn, terwijl er reeds in dienzelfden avond een tiental bevorderingen plaats hadden onder degenen die zich bijzonder hadden onderscheiden. In den morgen van den 14den zetteden de troepen zich weder in beweging, en nu werden de opstandelingen uit alle hunne stellingen verdreven. Het moorddadig geweer-vuur, dat sommigen nog uit enkele huizen onderhielden, had de troepen woedend gemaakt. Alde nog bezette huizen werden nu opengeloopt en bestormd, terwijl van dien oogenblik af geen kwartier meer gegeven werd. Het is waarheid, enkele gruweldaden, waarvoor het menschelyk hart terug beeft, zijn daarbij, even als in het vorige jaar, door de verbitterde troepen gepleegd. Een ieder moet die afwijkingen van het rechte spoor laken; doch wanneer men, aan den anderen kant, slechts bedenkt, wat er gebeurd zoude zijn, wanneer men minder hard doorgetast en de republikeinsche partij gezegevierd had, dan zal men moeten toestemmen, dat de maarschalk *Soult* — wien men toch die buitensporigheden geenszins kan wijten — zich bij zijnen koning en zelfs bij de menschheid heeft verdienstelyk gemaakt.

Opmerkelijk is het, dat deze opstand zoo veel spoediger dan die te Lyon bedwongen werd. Het is wel waarheid dat die te Lyon eenigzins van ernstiger aard was, doch vele Fransche officieren schrijven deze spoedigere beslissing toe aan de betere leiding van den strijd, en aan de meer omvattende stelling die het Parijsche garnizoen genomen had.

Tot verdere staving van de noodzakelykheid, om, in dergelyke gevallen, *geweld met geweld* te keeren, laten wij hier volgen een uittreksel van de door ons opgezamelde bescheiden, nopens de gebeurtenissen in het jaar 1830 in ons Vaderland voorgevallen (1). Wij verwijzen bij voorkeur op dat voorbeeld, omdat het zulke beslissende gevolgen had. De vesting Bergen in Henegouwen levert daartoe het tooneel.

(1) Uit het meergemeld manuscript.

In den avond van den 3den September 1850, werden, ten gevolge van de met voordaacht uitgestrooide geruchten, ten opzichte der voornemens van het garnizoen der vesting, de zwak bezette poort-wachten der stad voorloopig door gewapende burgers betrokken. Dienzelfden avond werd er nog eene overeenkomst tusschen het garnizoen en de zoogenaamde *garde urbaine* getroffen, waarbij de laatste den daarop volgenden dag de hoofd-wacht, op de markt, zoude bezetten. De *garde urbaine* nam daarbij op zich, om de inwendige rust der stad te handhaven, terwijl het garnizoen al de militaire gebouwen zoude bewaken. Onder deze gebouwen waren ook de poorten der vesting begrepen, zoo dat deze wederom door de Koninklijke troepen bezet werden. Door deze overeenkomst waren de laatsten in de gelegenheid gesteld om zich in *eene stelling* te vereenigen, en zich buiten aanraking met de burgers en derzelve autoriteiten te houden. Daar het nu hier de plaats niet is, om te beoordeelen, in hoe verre deze wijze van handelen als goed of slecht te beschouwen is (iets dat wij ons voor als nog voorbehouden), zoo willen wij ons slechts bezig houden met de vermelding der voornaamste bijzonderheden.

Zoodra het garnizoen tot de bedoelde overeenkomst was getreden, werden er door de troepen op onderscheidene plaatsen maatregelen getroffen, om de toevertrouwde posten behoorlijk te kunnen verdedigen. De poorten en poort-wachten werden van de overige toegangen, door middel van palissaderingen, afgesneden. Bij de kazernen en het arsenaal werden dergelijke voorzorgen genomen, terwijl het laatste gebouw, als eene hoofd-reduit beschouwd, de hoofd-wacht ontving. In dezen stand van zaken bleef het garnizoen vrij rustig in het bezit van de ingenomene stelling. Middelerwijl hadden er in de stad zelve eenige voorvallen plaats, welke, voor het grootste gedeelte, eene nabootsing in het klein waren van de tooneelen waartoe Brussel destijds de schouwplaats leverde. Deze voorvallen behooren niet tot ons tegenwoordig bestek, weshalve wij overgaan tot de gebeurtenissen die op den 19den September deszelfden jaars plaats hadden.

Het was op dien dag dat Z. E. de luitenant-generaal *Howen* geheel onverwacht te Bergen aankwam, en dadelijk liet bekend maken, dat Z. M. aan hem het opperbevel der vesting had opgedragen. Deze kennisgeving gaf reeds dadelijk aanleiding tot woelingen onder het steeds in beweging gehouden gepeupel. Verschillende redenen werden bijgebracht, om de aankomst van den nieuwen opperbevelhebber, in de oogen der Bergenaars, als zeer noodlottig voor hen en voor de zaak, die zij mede voorstonden, te doen beschouwen. Z. E. toch had in last, om den generaal-majoor *Duvivier*, een Bergenaar van geboorte, in het opperbevel te vervangen. Dit was in de meening zijner stadgenooten eene belediging hun aangedaan. Men trok alzoo,

vrij algemeen, de partij van laatstgenoemden generaal, terwijl men daarop eenige pogingen aanwendde, om zich van Z. E. den luitenant-generaal *Howen* meester te maken. Deze pogingen mislukten, daar Z. E. dadelijk bij zijne aankomst zijn hoofdkwartier in het arsenaal gevestigd, en te gelijker tijd bevel had gegeven, om, in geval van dadelijkheid van den kant der Bergenaars, GEWELD MET GEWELD TE KEEREN. Door deze teleurstelling woedend gemaakt, tierde en raasde nu het gepeupel op de groote markt en in de belendende straten. Door dit alles liet het zich aanzien, dat het dien dag bij geen schreeuwen zoude blijven. De door de zoogenaamde *garde urbaine* bezette hoofd-wacht (op de markt), werd zeer spoedig overvallen en ontwapend. Dit waagstuk kon door het gemeen des te geruster ondernomen worden, daar deze garde reeds vooraf had te kennen gegeven, dat zij zich lijdelijk zoude gedragen. Nu was het gemeen meester, en wapende zich met alles wat maar eenigzins naar wapen geleek. In verscheidene hoopen verdeeld, liep het door de straten, de trom roerende en de alarmklok luidende, om op deze wijze de geheele magere gemeente naar de markt te lokken.

Wat eigenlijk het wezenlijk doel van dit gespuis was, bleef voor vele officieren nog een raadsel; doch zeer spoedig werden men met de ware oogmerken bekend.

Overtuigd dat zij op de gezindheid van het Belgische gedeelte van het garnizoen (dit was ruim het $\frac{2}{3}$ gedeelte van het geheel) konde rekenen, geloofde de oproerige menigte, dat zij zich slechts aan de door het garnizoen bezette posten had te vertoonen, om eenen dadelijken bijval, en, in alle gevallen, geen tegenstand te ontmoeten. De aanstokers, die, zoo als gewoonlijk, niet te voorschijn kwamen, waren eenigzins verder in hunne vooronderstellingen gegaan. Zij, namelijk, hoopten, dat de uit de Parijsche omwenteling voortgesprotene leer, dat de krijgsmagt zich niet met de geschillen tusschen de regering en de burgers moet bemoeijen, reeds genoegzamen ingang gevonden had. Ook zij vermeenden alzoo de meeste lijdzaamheid te kunnen verwachten.

Genoegzaam bekend met de dagelijksche verdeeling der garnizoens-dienst, zoo vermeenden de belhamels eenen stouten aanval op de Nemische poort, als de meeste kansen van wel te slagen belovende, te moeten wagen. De wacht dier poort bestond grootendeels uit Belgische officieren en soldaten. Talrijk en op verschillende wijze gewapend, trok de ordelooze bende op genoemde poort los.

De bevelvoerende kapitein der bovenbedoelde wacht wist wat hij te doen had; de bevelen des opperbevelhebbers waren duidelijk: *geweld moest met geweld gekeerd worden*. Eenige nadere berigten omtrent de oogmerken van het gepeupel ingewonnen hebbende, zoo had hij zijne maatregelen te dien aan-

zien ingerigt. Reeds bij het eerst opkomende rumoer, had hij de wacht — uit een vijftigtal manschappen bestaande — onder de wapenen doen komen en haar aangesproken. In korte maar krachtige bewoordingen verwees hij haar op krijgsmans-pligt, en maakte haar de bevelen des opperbevelhebbers bekend. Die *STELLIGE last om elke belediging met geweer-schoten te beantwoorden, had den scheidskring getrokken tusschen hen en de muitende menigte*. Geen der officieren en manschappen dacht er meer aan, om anders te handelen dan voorgeschreven was. Allen gaven blijken van met den besten geest beziel te zijn; en wat meer is, toonden het verlangen, om zich met het woedende grauw te meten.

De kommanderende kapitein der wacht (welke in dien oogenblik met een piket van één officier en 15 man versterkt werd), deelde daarop zijne manschappen in drie deelen. Een gedeelte bleef beneden, de overige werden op den walgang opgesteld, in verband met de reeds vroeger gemaakte afsnijdingen en pallisaderingen regts en links van het poort-gebouw, en kon de poort alsnu behoorlijk verdedigd worden.

Naauwelijks waren deze voorbereidende maatregelen ten uitvoer gebracht, toen de wilde volkshoop de Nemische straat afdaalde en op de poort aantrok. Een der wachthebbende officieren (een Belg) ging hen te ontmoet. Deze deed eene poging, om, door toespraak, hen van hunne roekeloze oogmerken te doen afzien. Zijne vermaningen vonden geen ingang, en zelfs werd zijn leven bedreigd, door de geweer-schoten welke uit het achterste gedeelte der bende op hem gerigt werden. De bedoelde officier trok zich daarop terug, en binnen weinige seconden openden de troepen een levendig en goed gerigt geweer-vuur op den dicht ineen gedrongen volkshoop. De opstandelingen beantwoordden dit vuur zoo goed zij konden. Daarenboven riepen zij aan de manschappen op den walgang gedurig toe, dat zij tot hen moesten overloopen. Deze aanzoekingen werden met den levendigen kreet van *vive le Roi!* beantwoord.

Middelerwijl dit vuur in de duisternis werd voortgezet, was de opperbevelhebber bedacht geweest, om den bedreigden post door een bataillon infanterie en een stuk geschut te doen ondersteunen. De chef van dat bataillon ontving zijne voorschriften, doch ook tevens het voor dit geval zeer passend bevel, om naar de omstandigheden te handelen.

Deze kolonne deboucheerde met spoed over de markt, langs de straat welke naar de aangevallene poort leidde. Gelijktijdig deed de kommandant der wacht een piket, met een officier aan het hoofd, voorwaarts rukken, om onder de dekking van het steeds voortdurende geweer-vuur, de menigte in de genoemde straat te dringen. Daardoor zag de woeste hoop zich tusschen twee vuren geplaatst, en dit gaf het teeken tot

eene algemeene vlugt, zoo dat er in weinige oogenblikken geen muiteling meer te zien was. Bij het aanbreken van den dag, bemerkte men, dat de muitelingen een aanmerkelijk verlies in dooden en gekwetsten hadden geleden.

Hoe weinig beteekenend dit gevecht dan ook geweest is, zoo is het echter niet te ontkennen, dat de uitkomsten des te grooter waren. De doortastende handeling van den opperbevelhebber, door de officieren van het garnizoen werkdadig ondersteund, had den wilden moed van het muitend gemeen geheel en al bekoeld. De schrik en de verwarring namen van dien oogenblik af hand over hand toe. De opperbevelhebber, de behaalde voordeelen benuttigende, zag zich dan ook den daarop volgende dag in staat gesteld, om het miskende wettige burgerlijk gezag te herstellen, en de doellooze garde *verdaine* benevens het gemeen te ontwapenen. Deze ontwapening liep zonder eenigen tegenstand zeer geregeld af.

Datgene wat later te Mons heeft plaats gehad, was een gevolg van de verdere gebeurtenissen in Zuid-Nederland, en van den afval der Belgische officieren en soldaten. Dit behoort niet tot ons onderhavig bestek, daar wij hier ter plaatse slechts hebben willen aantoonen, dat men in dergelijke gevallen, zonder te weifelen, niet alleen vuren, maar vooral treffen moet.

Opmerkelijk is het, dat zoo min bij het laatste aangehaalde geval, als bij de voorlaatst medegedeelde gebeurtenissen te Parijs en Lyon, er geene de minste weifeling of neiging tot afval bespeurd werd. De weifeling der linie-troepen en hun afval op den 28sten en 29sten Julij 1850 te Parijs, staan daar scherp tegenover. Wij doen deze opmerking gelden, om slechts te doen zien, dat nieuwere ondervinding het reeds voor zoo lang bekende bevestigt, dat het karakter van den chef en zelfs sommige zijner gemoedsaandoeningen in de ziel zijner ondergeschikten overgaan. Eenige oude soldaten van *Turenne's* leger hadden regt, toen zij, de weifelende houding hunner chefs ziende, op den oogenblik dat *Turenne* te midden van het gevecht sneuvelde, uitriepen: « *Laat zijn strydros los, deze kent den weg der overwinning, en zal ons nog deze keer de zege welen te ontmoet te voeren.* » Zulke denkende soldaten treft men echter niet altijd aan, en wij, kweekelingen eener meer verlichte eeuw, mogen ons wel met de genoegdoening vrolijk maken, als dat juist van passe denken slechts in hoogere graden op den beslissenden oogenblik voorkomt.

In het krijgs-werktuig is veel, zoo niet alles van zekere bepaalde vormen, gebonden. Maakt men nu de soldaten wijs, dat zij, in sommige gevallen, zeer onbepaald zullen geleid worden, en dat zij voorzigtig moeten wezen, van toch vooral als zij eenen klap op den rechter wang krijgen den linker aan te bieden en hunne tegenpartij niet te kwetsen, dan kan men verzekert zijn, dat zij reeds bij den aanvang omzien, om naar

de partij over te loopen welke klappen uitdeelt. Het oude Hollandsche spreekwoord: « een eerste, maar goede klap is drie gulden waard, » zoude men voor dit geval nog kunnen uitbreiden, met te zeggen: zulk een goed aangebrachte klap houdt millioenen in de schatkist!

Hoe meer men over de Julij-gebeurtenissen nadenkt, hoe meer men de handelingen der beide te Parijs (in 1850) strijdende partijen bestudeert, des te zondeliger en onkrijgskundiger komt het gedrag van den Franschen maarschalk voor. Ooggetuigen van dien strijd, ja zelfs de overwinnende partij, moeten nu, bij het bekoelen der staatkundige hartstogten, bekennen, dat zij over de zoo volslagene overwinning verbaasd staan. Het gevoelen heeft zich dan ook onder de Parijsche bevolking gevestigd, dat geene pogingen tot omverwerping eener bestaande orde van zaken mogelijk is, als er geestkracht bij de aanvoering der militaire magt heerscht.

Door deze en gene aanhalingen van gebeurde zaken, en de daarbij gemaakte opmerkingen, gelooven wij eene voldoende leidraad te hebben gegeven tot eene verdere ontwikkeling van denkbeelden over het onderhavige onderwerp. Kortelijk kunnen wij nu nog de voornaamste punten, welke in overweging genomen zijn, hier laten volgen; met de aanmerking, dat deze echter nog vele andere toelaten. Ten:

1°. Hebben wij gezegd, dat de kommandant eener volkrijke stad, bij een te duchten oproer van staatkundigen aard, dadelijk moest bedacht wezen om eene goede stelling te kiezen. Het spreekt van zelf, dat hierbij geene reeds werkelijke in- of bezitname van de stelling bedoeld werd; maar wel eene keuze en aanwijzing op den platten grond der stad, alzoo: eene kabinets- of *strategische keuze*. Al verder hebben wij, betrekkelijk dat punt reeds in het voorbij gaan aangeduid, dat het moeilijk valt te bepalen, hoedanig eene zoodanige stelling moet ingerigt wezen. De localiteiten zullen hier alles beslissen.

In algemeene termen zoude men nog kunnen zeggen, dat de te kiezen stelling:

- a. Zoodanig moet gelegen zijn, dat zij het overige gedeelte der stad kan neutraliseren, en, zoo het terrein of den bodem zulks toelaat, dat overige gedeelte kan beheerschen (domineren).
- b. Dat dezelve een krachtigen tegenweer, doch vooral offensieve bewegingen toelaat. (Parijs, Lyon, 1834).
- c. Dat wanneer de stad door rivieren, kanalen of andere waterleidingen doorsneden wordt, deze in het bijzonder, bij het doen eener keuze, moeten in het oog worden gehouden. Dit geldt ook voor de groote pleinen.
- d. Dat de stelling in zich bevat de voornaamste gouvernementgebouwen, maar vooral

e. Dat dezelve eene verzekerde gemeenschap met de hoofdbronnen van den staat toelaat, zonder welke men door den opstand geneutraliseerd, zoo niet geheel geparalyseerd wordt.

Verder is het ons als zeer dienstig voorgekomen, dat zoodra de opperbevelhebber zijne keuze bepaald heeft, deze stelling op een' platten grond der stad worde aangeduid, benevens de te maken afsnijdingen en de communicatiën tot dezelve. Al verder, dat daarop worde aangeteekend de dislocatie van het garnizoen, ten einde bij den eersten volks-oploop ook dit gewichtig punt geregeld zij, en de troepen, zonder wachten, weifeling of verwarring, naar de plaatsen hunner bestemming kunnen optrekken. De bevelen daartoe dienen alsdan gereed te liggen, met eene schets-teekening van de geheele stelling en van de standplaatsen der troepen voor elken korps-chef. Al de voordeelen eener zoodanige voorafgaande beschikking zouden echter tegen ons werken, wanneer zulk een arbeid niet met de stiptste geheimhouding werd verrigt. Zulk werk valt geheel buiten den werkkring van gewone bureau-schrijvers.

Kan men, zonder veel opziens te baren, voor de bijeenbrenging zorgen van palissaden, boomstammen of gezaagd hout op eenige voorname punten der stelling, vooral in de gouvernementgebouwen, poorten, enz., die men behouden wil, dan mag zulks geenszins worden verzuimd. Hiervan kunnen in tijds *tamboers* of *palanques* gevormd worden. Eene gelijke voorzorg kan genomen worden ten opzichte van eenen voorraad van spaden, bijlen, pik-houweelen, aard-karren, krui-wagens, aard-zakken, enz. In de gebouwen, die, hetzij op groote pleinen, voorname straten of andere communicatiën, een kruisend of bestrijkend vuur toelaten, kan men inwendig tot op half steensdikte schietgaten (*créniaux*) inhakken, die later, als het noodig wordt, zeer spoedig te voltoojien zijn.

De wapenhandelaars zouden, bij het eerste vermoeden van te wachten onlusten, in overeenstemming met de burgerlijke autoriteiten, kunnen worden uitgenoodigd om hunnen voornaamsten voorraad van wapenen in depôt af te geven. Aan eenen zoodanigen maatregel van voorzorg, kan den schijn gegeven worden van in het belang der eigenaars te zijn.

Het komt ons ook dienstig voor, om eene wijziging in de plaatsing der brand-blusmiddelen te doen plaats hebben. Deze dienen zoo veel mogelijk vereenigd en in het centrum der gekozene stelling te worden geplaatst. Ook daaraan kan men een' schijn van huishoudelijke maatregel geven.

Ten opzichte van het voorhandene oorlogs-materieel kan men dergelijke beschikkingen treffen. Het wordt echter, wegens de gevaren van ontbarsten, moeilijk om eene dusdanige ophooping of vereeniging van oorlogs-munitien vooraf te beschikken. Het is intusschen van veel belang, dat men vooraf bepare, op welke

plaatsen die middelen zullen geborgen worden, wanneer de gewone bewaarplaatsen niet in de gekozene stelling zijn begrepen, of geene genoegzame zekerheid aanbieden. Tevens is het, naar ons inzien, van belang, dat die munitien in vaten of kisten gepakt, of tot eene dadelijke vervoering gereed liggen. Ook omtrent de bewaring van de sleutels dezer bewaarplaatsen dienen eenige voorzorgen te worden genomen. Het spreekt wel van zelve, dat er eene voorloopige uitdeeling van munitie aan de troepen heeft plaats gehad, of dat dezelve in de kazernen wordt opbewaard. In het bijeen brengen van eenen genoegzamen voorraad van levensmiddelen voor de troepen is minder bezwaar. Daarvoor kan in tijds worden gezorgd.

2°. Voor zoo verre de geheimhouding daardoor geen gevaar lijdt, dienen den korps-kommandanten eenige aanwijzing gegeven te worden, wat elk hunner zal te doen hebben bij het eerste alarm-sigitaal. Ook deze maatregel kan strekken om elken schijn van weifeling te doen verdrijven.

3°. Het spreekt van zelf, dat de garnizoens-dienstregeling vele wijzigingen zal dienen te ondergaan; in de eerste plaats, in de dienstverdeeling onder de troepen van verschillende wapenen, en ten andere in het bezetten der wacht-posten. De kleinere zoude men welligt doelmatiger in grootere kunnen vereenigen, en aan de kommandanten der zoodanige, die, bij het uitbreken van den opstand, hunne standplaatsen moeten veranderen, vooraf bepaalde aanwijzing dienen te geven, op welke posten zij, bij het eerste alarm-sigitaal, moeten terugtrekken. Deze dienst zij uitsluitend aan de infanterie aangewezen; de kavallerie en artillerie late men, in het onderhavige geval, geene garnizoens- maar eigen wapen-dienst verrigten. Het spreekt van zelf, dat hieronder niet begrepen worden die diensten welke tot het eigenlijke doel: beteugeling van eenen vermoedelijken opstand, kunnen strekken. Deze kunnen eigenlijk niet onder de garnizoens-diensten worden gerangschikt.

Wij voor ons houden de herhaalde groote vereenigingen van het garnizoen, in dergelijke gevallen, voor zeer noodzakelijk. Behalve de gewone wacht-paraden des morgens te houden, zouden wij er voor zijn, om des zomers, tegen zeven uren des avonds, het geheele garnizoen op een der groote pleinen te vereenigen; in groote tenue, met wapens en gepak. Des winters in den namiddag te vier uren. Daardoor houdt men den soldaat werkzaam, men gewendt hem aan het onder de wapens zijn, en wanneer men slechts zorgt om zijne aandacht op te wekken, hem niet te vervelen, maar in beweging te houden, dan zijn dit de beste middelen om hem aan zijn vaandel te binden. Vereenigingen van ongewapende troepen gelooven wij ernstig te moeten afraden.

Bij het werkelijk uitbreken van den opstand, zal de aanwezende kavallerie eene gewigtige rol te vervullen hebben. Daar-

omtrent kunnen wij in geene bijzonderheden treden, dewijl de localiteiten hierbij eene te beslissende stem hebben. Intusschen gelooven wij te moeten opmerken, dat, behalve haar aandeel in de maatregelen ter onderhouding van de gemeenschap, zij ook gedeeltelijk kan medewerken tot bijeenbrenging van de gewone markt-producten, door de landlieden te eskorteren van buiten naar binnen de gekozene stelling. Bij een reeds uitgebroken oproer is zulks een middel van voorzorg voor de levensbehoefden der troepen, en een middel van bedwang voor het oproerige gedeelte der bewoners, welke daardoor den dagelijkschen toevoer moeten ontbeeren. Wat in het eerste gedeelte van dit hoofdstuk omtrent de kavallerie gezegd is, is ook hier van toepassing.

Bijzondere maatregelen van politie dienen er getroffen te worden, in de nabijheid der kazernen, en voor het bezig houden der troepen in dezelve, zoowel om hen voor verveling te vrijwaren, als om hunne aandacht af te leiden en voor de behartiging van hunnen stand op te wekken.

En hiermede vermeenen wij deze *Proeve* voorloopig te kunnen besluiten, en, als een gebrekkig schema van eene vollediger verhandeling, onzen lezers te kunnen aanbieden. Hetzelve zal ons kunnen dienen, om, in het vervolg van tijd, eenige van deszelfs voornaamste punten meer stelselmatig uit te werken (1).

De bijdragen welke ons, door eenige onzer geëerde geabonneerden, omtrent het behandelde onderwerp, beloofd zijn, zullen wij, bij derzelve ontvangst, als afzonderlijke fragmenten opnemen; terwijl deze, even als de aanmerkingen waartoe ons opstel aanleiding heeft gegeven of nog zal geven, zullen strekken, om een meer uitvoerig en samenhangend geheel daar te stellen.

J. G. VAN RIJNEVELD.

(1) Zulk eene gelegenheid zullen wij alsdan te baat nemen, om een weinig breedvoeriger uit te weiden over het aantal troepen — naar ons gevoelen — tot den aanval van eene in oproer zijnde volkrijke stad benoodigd. Het doen van zulke opgave was door ons verzuimd, bij het opstellen van het eerste gedeelte van dit laatste hoofddeel. In onze gedachten echter hadden wij elke aanvals-kolom 3000 man sterk gerekend, met eene reserve voor de drie kolommen van ongeveer 4000 man. De benoodigde kavallerie hadden wij op 1200 paarden geschat.

Aan de Lezeren van dit Tijdschrift.

In het laatste nummer van onzen vorigen Jaargang, gaven wij te kennen, dat wij het 3de Deel van ons Tijdschrift zouden openen met een ingezonden artikel, ten titel voerende: *Nieuwe denkbeelden over de bevordering in het leger, en het verbeteren van den toestand des gepensioneerden officiers*. Dat vertoog, hetwelk eenige teregtwijzingen bevatte van een artikel, over het bovenbedoelde onderwerp, vroeger door ons geleverd, werd werkelijk gezet en voor de opname in het 1ste nummer van dezen Jaargang gereed gemaakt. Middelerwijl de Redactie daarmede bezig was, ontving zij, uit eene geloofwaardige bron, het berigt, dat door het departement van oorlog een rapport aan Z. M. onzen geëerbiedigden Koning was ingediend, op Zijner Majesteits besluit van den 21sten Januarij 1836, n°. 96. Dat besluit, zoo als bekend is, en voornamelijk het op het leger betrekkelijke artikel 9, had eenen droevigen indruk op de Nederlandsche land- en zeemagt te weeg gebragt. De berigtgever had redenen, om zich verzekerd te houden, dat Z. K. H. de Prins van Oranje, de Prins Frederik en Z. E. de directeur-generaal van oorlog, *ad interim*, zich met warmte de belangen van de Nederlandsche krijgslieden hadden aangetrokken. Het Koninklijk besluit van den 28sten Junij 1836, n°. 2, waarbij eene speciale commissie benoemd werd, om een nieuw pensioen-reglement voor de troepen der land- en zeemagt te ontwerpen, scheen reeds een uitvloeisel te zijn dier bemoeijingen. Het bedoelde berigt was gedagteekend van den 2den Julij 1826, eenige dagen vóór dat bovengenoemde artikel zoude ter perse gelegd worden. Intuschen hadden de hier medegedeelde tijdingen ons nog geenszins van het voornemen doen afzien, om onze beschouwingen over de verbeteringen van den toestand des gepensioneerden officiers te vervolgen, toen wij, den 14den daaraanvolgende, van eenen anderen correspondent, berigten ontvingen, die onze voornemens geheel deden wijzigen. Onze opmerkzaamheid werd daarbij o. a. getrokken op de zamenstelling der hierboven bedoelde speciale commissie. Deze beloofde reeds veel goeds en eene warme behartiging onzer belangen. Verder bleek het ons, uit verschillende geloofwaardige berigten in dienzelfden tijd ontvangen, dat die commissie met het vaste voornemen zwanger ging, om bij de uitvoering van hare gewigtige taak, niet alleen aan te te dringen op de handhaving van eenmaal toegekende regten, maar ook tevens om aan Zijne Majesteit eerbiedig eene verbetering in het lot van den gepensioneerden militair voor te stellen. Deze tijdingen kwamen den Redactie belangrijk genoeg voor, om, vooral ten aanzien van het aanhangige arti-

kel, nog nadere informatien in te winnen. Eenige inlichtingen omtrent de wijze, hoe het Koninklijk besluit van den 21sten Januarij 1836, n°. 96, was geprovoceerd geworden, de aanleiding tot het rapport van Z. E. den directeur-generaal van oorlog, *ad interim*, en het daarop gevolgde Koninklijk besluit van 28 Junij 1836, n°. 2, deden alsnu de aandacht der Redactie meer bijzonder vestigen op de hoofd-personen, welke, hoewel een gemeenschappelijk belang voorstaande, echter nog verschillende bijzondere belangen te verdedigen hadden. Dit gaf weder aanleiding tot nadere onderzoekingen, om het geheele verband der zaak zoo helder mogelijk te overzien, en daarna eene beslissing te nemen, of het al of niet raadzaam ware onze beschouwingen voort te zetten. Het was ons bekend, dat ons eerste artikel over dat onderwerp, met eene buitengewone aandacht was vereerd geworden, en dat het zelfs, in weerwil dat het slechts als een schema moest beschouwd worden, evenwel de opmerking van hoogere autoriteiten had getrokken. De inhoud van het ingezonden, doch niet opgenomen, vertoog, was van dien aard, dat het ligtelijk was vooruit te zien, dat dit nog meer dan het onze de opmerkzaamheid zoude opwekken.

Twee voorname punten van overweging deden zich nu voor:

- 1°. Een ontwerp, van wege het geëerbiedigde hoofd van den staat ter bearbeiding gegeven, tot eene nieuwe regeling der *staats-pensioenen*, te verleenen aan de krijgslieden der Nederlandsche land- en zeemagt. Daarbij moest worden in aanmerking genomen, de bekend geworden loffelijke voornemens der benoemde speciale commissie; en
- 2°. Een ontwerp, van den kant der belanghebbenden, om een — in zekeren zin van de staats-pensioenen afzonderlijk — *byzonder pensioen-fonds* (bijeën te brengen door *persoonlyke bydragen*) te provoceren.

Het eene was dus van het andere aanmerkelijk verschillende. In de ingezondene *nieuwe denkbeelden omtrent de verbetering van den toestand des gepensioneerden officiers*, waren beide deze punten afzonderlijk beschouwd, terwijl de schrijver bijzonder aandrong, om de erkende regten op het staats-pensioen geenszins op te geven. Deze wilde hij ongekrenkt doen behouden, om het voorgestelde ontwerp als afgescheiden van het eerste te houden. Tot deze denkbeelden waren wij — in zekeren zin — toegetreden; maar wat stond ons nu, ten opzichte van de opname van dat vertoog, te doen? Bij de overtuiging dat de leden der speciale commissie tot herziening van het pensioen-reglement, in 't belang van den krijgstand, doordrongen waren van de regtmatigheid der vroeger verkregene regten; dat zij van het beginsel uitgingen, dat die regten door geene persoonlijke bijdragen konden, mogten of behoefden te

worden in stand gehouden, konden wij, omtrent dat vraagpunt, niet lang in het onzekere blijven. Immers hier moesten wij, als tolken onzer lezers, derzelve geopenbaarde wenschen, om het regt op het staats-pensioen te doen gelden, in het oog houden. Dat regt werd door de militaire (of van wege het leger) leden der speciale commissie voorgestaan; terwijl de tegenpartij, onze toenmalige minister van financiën, door de assimilatie van het militaire met het burgerlijke pensioen-fonds (ten minste zoo was ons het Koninklijk besluit van 21 Januarij 1836, n°. 96, voorgekomen), van uit een ander beginsel uitging. Wanneer wij nu onze beschouwingen hadden voortgezet, dan hadden wij welligt de wezenlijke belangen van het leger tegengewerkt. Niet dat wij aan onze vertoogen zulk eenen grooten invloed toekennen; maar wij moesten — naar ons inzien — in het onderhavige geval, zelfs vermijden, om in het geringste de opmerkzaamheid te trekken, tot dat de commissie hare werkzaamheden geëindigd en Z. M. onze geëerbiedigden Koning daarop een besluit had genomen. In het kort, de inzender van het meergenoemde artikel, wilde de regten op de militaire pensioenen, van wege den staat uit te betalen, in stand gehouden zien; de meergenoemde commissie was daartoe werkzaam, zelfs met de gegronde hoop om daarin eene verbetering te provoceren. Wij moesten dus, in het wezenlijke belang van het leger, het resultaat harer werkzaamheden afwachten, vóór dat wij onze beschouwingen en de denkbeelden onzer lezers, omtrent een *byzonder pensioen-fonds* konden voortzetten.

Dit waren de aanleidende oorzaken tot ons berigt, opgenomen in het 1ste nummer van dezen Jaargang, waarin wij aankondigde dat wij, *in het belang van het leger*, het meermalen genoemde artikel hadden terug gehouden.

In het welbegrepen belang, waren wij daarbij met de grootste omzigtigheid te werk gegaan. Wil men nu onze voorzigtigheid, in dezen betoond, als laakbaar beschouwen, dan kan dit echter geenszins iets van onze overtuiging benemen, dat wij, als publieke schrijvers, wél gehandeld hebben. De destijds door ons aangewende pogingen en moeite, om iets naders te vernemen omtrent de werkzaamheden der commissie, leverden zeer weinig stof voor onze geprikkelde belangstelling op; doch wij stelden ons zeer spoedig tevreden met de zekerheid, dat de belangen van het leger, door de beide Koninklijke Prinsen, den directeur-generaal van oorlog en de leden der commissie voortdurend behartigd werden. En wanneer wij nu met aandacht en zonder vooroordeel, de uitkomst dier hooge bemoeijingen en werkzaamheden in den inhoud van het Koninklijk besluit van den 21sten Februarij 1837, uitgegeven den 15den Maart ll., nagaan, dan hebben wij nog meer redenen, om over onze omzigtigheid in deze gehouden, tevreden te

zijn. De regten betrekkelijk de pensioenen, gagementen en onderstands-gelden, vroeger door Zijne Majesteit aan zijne getrouwe krijgslieden toegekend, zien wij in het tegenwoordige besluit niet alleen op nieuw bevestigen, maar daarin zelfs aanmerkelijke verbeteringen gebracht. Het is waarheid, die verbeteringen bepalen zich meer regtstreeks tot de hogere rangen en tot de weduwen en weezen van hoofd-officieren, die in den strijd of ten gevolge van bevolen dienst-verrigtingen sneuvelen of omkomen, of aan bekomene wonden overlijden, en tot de onder-officiers-rangen; doch over het algemeen heeft dit besluit vele nog onbepaalde of duistere punten der vroegere besluiten geregeld. Voorloopig toegekende regten zijn daardoor vast bepaald. De verhooging der pensioenen van kolonels, luitenant-kolonels en majoors, geeft aanleiding om te denken, dat vele oude brave hoofd-officieren, die door ouderdom of gebreken voor de werkelijke dienst ongeschikt, thans zoo afkeerig niet zullen zijn, om op hunne lauweren te gaan rusten. In dat opzigt belooft het onderhavige besluit, bij eene te wenschen ruime uitvoering, veel goeds voor de bevordering. In het algemeen moet men de vaderlijke inzichten van Zijne Majesteit onzen geëerbiedigden Koning, en Z. K. H. den Prins kolonel-generaal van het leger, onder wiens administratief beheer der land- en zeemagt dit besluit is geprovoceerd, benevens al degenen die daaraan hebben medegewerkt, den opregtsten dank toekennen. Het is voor 't minst een sprekend bewijs, dat de belangen der Nederlandsche krijgslieden een voorwerp blijven van hooge behartiging en bemoeijing.

Twee punten echter hebben meer bijzonder onze aandacht getrokken, waaromtrent wij met bescheidenheid onze gedachten zullen mededeelen.

Het is bekend, dat er een steeds gekenmerkte wensch tot bevordering, tot opklimming in rang, bij al de graden der militaire hiërarchie, bestaat; dat voornamelijk die wenschen zich, in een onrustig streven, tot het verkrijgen van het zogenoemde rustpunt — den rang van hoofd-officier — bij de subalterne officieren, tot den kapiteins-rang ingesloten, openbaren. Bij langdurigen stilstand in de bevorderingen, wordt de sterkst teekenende ontevredenheid bij die rangen opgemerkt. Dit heeft, in den tegenwoordigen tijd, bijna bij alle legers van Europa plaats. Soms worden die wenschen, bij kleine of groote vereenigingen van officieren, met openhartigheid kenbaar gemaakt. Wij zijn dikwerf in de gelegenheid geweest, van dit door oude opper-officieren van aanzienlijke rangen te hooren afkeuren. Die afkeuring is niet te misprijzen; doch dikwerf ging zulk eene afkeuring gepaard met betuiging van verwondering, dat men klaagde, *« dat thans iedereen generaal, of voor 't minst hoofd-officier wilde wezen; dat men vroeger (voor 1795) zich gelukkig rekende, het eenmaal tot*

den rang van kapitein te zullen brengen; dat de jonge officieren (daaronder begreep men zelfs diegene die 25 à 28 officiers-dienst-jaren telde), in den tegenwoordigen tyd, onverdraaglyk begeerig waren, enz., enz. Gewoonlijk echter hoorde men zulke vertoogen uit den mond van brave mannen, die sedert het begin onzer eeuw, in den tijd van 10—14 jaren van de laagste rangen tot de hoogste graden in de militaire hiërarchie waren opgeklommen, en nu niet konden begripen, dat de luitenants, die 20 officiers-dienst-jaren telden, of kapiteins die 16 tot 20 jaren dien rang bekleed hadden, eindelijk wenschten om een weinig vooruit te komen. Deze nu vergaten in hunnen ijver om tevredenheid onder de officieren aan te kweeken, dat het juist de door hen geleverde voorbeelden waren, die de wenschen op den subalternen officiersstand hebben ingeënt, dat zij die loffelijke en uitlokkende voorbeelden mogten kunnen navolgen. De oorlogen van het Fransche keizerrijk, het schitterende militaire geluk, dat diegene aanlokte die overbleven, die hoog opgedrevene emulatie onder den krijgsstand, in één woord, dat blinkend tijdperk in de geschiedenis van het krijgs-wezen, heeft zaad gestrooid bij het opvolgend krijgs-geslacht.

De spoedige bevorderingen die destijds plaats hadden, de toenemende trappen in de militaire hiërarchie, dat scheppen van nieuwe hoogere rangen, enz.; deden natuurlijkerwijze het relief, dat de lagere rangen voorheen genoten, geheel verliezen. De kapiteins-graden was, in de Fransche en Nederlandsche legers, vóór de Fransche omwenteling, eenen rang, die, wat de materiële voordeelen en het daaraan verbonden relief betreft, tot rustpunt en tot het doel van een lofwaardig streven strekte. Eenmaal in het bezit van dezen rang, vermeende men (om de uitdrukking getrouw te blijven) *carrière* gemaakt te hebben, en men gevoelde zich aan het grenspunt der billijkste wenschen.

De ondervinding nu heeft geleerd, dat, in tijd van vrede, de meeste officieren hunne loopbaan met den kapiteins-rang eindigen. Om alzoo de tevredenheid onder de officieren te bevorderen — iets dat zooveel bijbrengt tot het onderhouden van eenen goeden geest — had men — naar ons gebrekkig oordeel — aan den kapiteins-rang, en vooral ten opzichte van zijne toekomst, ook eenige meerdere voordeelen, en in de hiërarchie eenig meerder relief kunnen toekennen. In Frankrijk is — zoo wij ons niet vergissen, in het jaar 1833 — een dergelijk voorstel gedaan, dat echter, uithoofde van de menigvuldige veranderingen in het militair oppergezag aldaar, geene gevolgen heeft gehad. Het Pruisische gouvernement heeft daarin zeer staatkundig gehandeld. Uithoofde van den langdurigen vrede, zijn de bevorderingen aldaar ook zeer schaars, doch ook daar is de kapiteins-graden niet alleen in het genot van vele materiële

voordeelen gebleven, maar heeft ook het *voorvaderlyk aanzien* behouden. Van daar, dat men in het Pruisische leger veel minder hoort klagen over den — voor het militaire wezen — *slechten tyd*, dan in de andere legers, de Russische en Oostenrijksche legers wellicht uitgezonderd.

Dit had ons eenigzins bij de lezing van het onderhavige besluit opgevallen. Haasten wij ons echter hierbij te voegen, dat wellicht de inzichten van ons hoog bestuur ook hier geheel buiten ons bereik vallen, en dat de verbetering van het lot des te pensioneren hoofd-officieren, misschien aanleiding zal geven, om den grondslag van deze onze redenering te doen wegvallen.

Het tweede punt dat onze aandacht trok, was de tweede zinsnede van artikel 18, inhoudende: « Bij gemis aan twee volle dienst-jaren in den laatsten rang of graad, wordt het pensioen of gagement berekend naar den onmiddellijk voorafgaanden rang of graad.»

Dat gemis nu kan, bij de eventuele pensionering van eenen officier, uit slechts weinige maanden bestaan, en in dat geval zoude het eenigzins hard vallen het verhoogde pensioen te missen. Een majoor b. v.: wordt tot luitenant-kolonel bevorderd, zijne jaren en fysiek gestel maken het noodzakelijk, om, bij eenen uitbrekenden oorlog, hem, vóór dat hij de vereischte jaren in den nieuwen graad gediend heeft, op pensioen te stellen. Wanneer wij nu een verschil van vijf of zes maanden aannemen, dan mist hij jaarlijks de verhooging van f 200. Dit gemis is aanmerkelijk, en voor den overgang van het luitenants- tot het kapiteins-pensioen is het nog aanmerklijker. Bij enkele andere legers is het gebruikelijk, om, bij soortgelijke bepalingen, aan te nemen, dat zoodra de officier de helft van den bepaalden tijd om in het genot van het verhoogde pensioen te treden, heeft gediend, hij ook in het genot van het gemiddelde pensioen aan den vorigen en nieuw verkregen rang treedt. In ons aangehaald voorbeeld, zou de luitenant-kolonel, bij het gemis van 6 maanden tot de twee vereischte jaren, in plaats van f 1200 in het genot komen van f 1500's jaars.

Deze bemerkingen kunnen echter geenszins iets bestrijden van al het goede dat in het onderhavige besluit is vervat, 't welk voorzeker met dankbaarheid door het leger is ontvangen, en welks gevolgen men met hoopvolle verwachting zal blijven te gemoet zien. Nu echter kunnen wij de reeds voor lang aangekondigde beschouwingen, over het ontwerp van een bijzonder pensioen-fonds, vervolgen. Tot dat einde zullen wij het artikel, in den aanhef dezes genoemd, in deszelfs geheel, en met ons antwoord, zoo als het in de maand Julij 1856 was gesteld, in het volgende nummer opnemen.

Breda, den 8sten April.

De Hoofd-Redacteur,
J. C. VAN RIJNEVELD.

NB. Op verzoek van eenige onzer geabonneerden, laten wij hier volgen het nieuwe reglement op de pensioenen en gagementen van de landmagt, welke met 1 April dezes jaars is in werking gekomen. Dat der zeemagt zullen wij bij eene volgende gelegenheid opnemen.

REGLEMENT op de pensioenen en gagementen van de LANDMAGT.

EERSTE AFDEELING.

Van de pensioenen en gagementen voor militairen van alle rangen tot de landmagt behoorende.

Art. 1. Het militair pensioen en gagement, ten laste van den Staat, wordt door den Koning verleend, in die gevallen, dat Hoogstdezelve daartoe, volgens artikel 59 der grondwet, termen vindt, en strekt in dat geval, zoo tot belooning van getrouwe diensten aan het Rijk bezeten, als ter geheele of gedeeltelijke verzorging van hen, die in en door 's Rijks militaire dienst verwondingen bekomen hebben, of met ziels- en lichaamsgebreken aangedaan zijn geworden.

Art. 2. Het bedrag van het pensioen en gagement wordt voor iederen rang en graad vastgesteld zoo als in den staat, bij het tegenwoordig reglement gevoegd, is aangewezen.

De sommen op dien staat gebracht, zullen ook dienen tot maatstaf van berekening voor die betrekkingen, niet daarbij opgenoemd, welke aan militaire rangen zijn geassimileerd, doch zoodanige assimilatie zal altoos op een stellig voorschrift, door den Koning uitgevaardigd, behooren te rusten, hetwelk tot dat einde bij elke voordragt naauwkeurig zal moeten worden aangehaald.

STAAT van het bedrag der pensioenen en gagementen aan officieren, onder-officieren en soldaten der landmagt, mitsgaders der pensioenen en onderstands-gelden aan derzelve weduwen en weezen toegekend.

RANGEN.	Pensioen of gagement aan officier, onder-officieren en soldaten.	Pensioen en onderstand aan weduwen en weezen.
Generaal	4000.00	1200.00
Luitenant-generaal	3000.00	1000.00
Generaal-majoor	2400.00	800.00
Kolonel	1800.00	600.00
Luitenant-kolonel	1400.00	500.00
Majoor	1200.00	400.00
Kapitein	800.00	300.00
Eerste luitenant	400.00	200.00
Tweede luitenant	350.00	200.00
Eerste officier van gezondheid	1200.00	400.00
Officier van gezondheid der 1ste klasse, het verhoogd traktement genietende van f 2000	1200.00	400.00
Officier van gezondheid en apothecar der 1ste klasse,	800.00	300.00
» » » » » 2de »	400.00	200.00
» » » » » 3de »	350.00	200.00
Paarden-arts	400.00	200.00
Adjunct paarden-arts	350.00	200.00
Conduct. der art. van de 1e kl. (Voor zoo veel zij geen officiers-rang hebben of dien	200.00	125.00
» » » » 2e »	175.00	110.00
» » » » 3e » (niet vroeg. bekl. hebben.)	150.00	100.00
Adjutant-onderofficier	200.00	125.00
Sergeant-majoor	160.00	100.00
Sergeant en fourier	130.00	80.00
Korporaal	100.00	60.00
Soldaat	91.00	52.00

Behoort bij art 2 van het reglement, vastgesteld bij het Koninklijk besluit van den 21sten Februarij 1837, (Staatsblad n. 4).

Mij bekend,

De Secretaris van Staat,

(get.) VAN DOORN.

Art. 3. Het militair pensioen en gagement wordt, in overeenstemming met het bepaalde bij artikel 1, verleend:

- Voor langdurige dienst;
- Voor wonden of verminking in den strijd bekomen of veroorzaakt in en door gevorderde of bevolen militaire dienst;
- Voor ziels- en lichaams-gebreken in en door militaire dienst ontstaan, en zulks onder de bijzondere bepalingen bij de navolgende artikelen omschreven.

Art. 4. Langdurige dienst is: Veertig jaren dienst en daarboven, in militaire of burgerlijke betrekkingen van den Staat vervuld.

Art. 5. Alleen zoodanige wonden of verminkingen, welke den militair, niet slechts tijdelijk, maar voortdurend, tot alle militaire dienst, zelfs tot die bij de garnizoens-troepen, ongeschikt maken, kunnen tot het toekennen van pensioen of gagement in aanmerking komen.

Art. 6. Wonden of verminking geven naar gelang, zoo van den aard derzelve als van den tijd van dienst, aanspraak op eene verhooging boven het gewoon pensioen en gagement, te weten:

a. Militairen die, zonder een der ledematen te hebben verloren, nogtans het noodzakelijk gebruik van dezelve missen, waardoor de militairen tevens geheel of gedeeltelijk tot de uitoefening van enig burgerlijk bedrijf ongeschikt worden en die twintig jaren dienst hebben, bekomen een tiende verhooging.

b. Militairen die een der ledematen hebben verloren en die tien jaren dienst hebben, bekomen een vierde verhooging.

c. Militairen zoo die twee of meer ledematen hebben verloren, als die het gezichts-vermogen aan beide oogen volkomen onherstelbaar missen, krijgen, ongelet op hunnen diensttijd, de helft verhooging.

Door ledematen worden hier wel bepaaldelijk bedoeld, armen, beenen, handen en voeten, doch daarvoor zullen voorts ook kunnen begrepen worden zoodanige andere deelen of gedeelten des lichaams, als waarvan het gemis, bij de beoordeeling van de aanspraak op pensioen of gagement, geacht mogt worden met dat van gemelde ledematen gelijk te staan.

Art. 7. Ziels- en lichaams-gebreken, in en door de militaire dienst ontstaan, kunnen dan eerst, bij gemis aan de gevorderde dienstjaren, voor pensioen of gagement in aanmerking worden gebracht, wanneer dezelve tevens van dien aard zijn, dat de militair daardoor almede geene geschiktheid meer heeft voor de dienst bij de garnizoens-troepen, en dat hij geheel of gedeeltelijk buiten staat is, om uit eigen middelen of door handen-arbeid in zijn dagelijksch onderhoud te voorzien.

Art. 8. Het bedrag van het pensioen of gagement, aan de militairen in het voorgaand artikel bedoeld, toe te staan, zal worden geregeld, naar gelang van den aard der gebreken en in evenredigheid tot hunne dienstjaren, zullende dat bedrag evenwel nimmer worden vastgesteld beneden de helft van het gewoon pensioen of gagement, voor veertig jaren dienst toegekend.

Art. 9. Het verlies van een of meer ledematen zoo wel als het volkomen onherstelbaar gemis van het gezichts-vermogen aan beide oogen, hoezeer niet door wonden veroorzaakt maar in en door de dienst ontstaan, doet op verhooging boven het gewoon pensioen of gagement aanspraak verkrijgen.

a. Bij gemis van een der ledematen, ingeval van twintig jaren dienst, op een vierde.

b. Bij het verlies van twee of van meer ledematen zoo wel als van het gezichts-vermogen, ongelet op de diensttijd, op de helft.

Art. 10. Bijaldien wonden, ziels- en lichaams-gebreken, op de voorschreven wijzen bekomen, nadat de heel- of geneeskundige behandeling daarvan zal zijn afgevoerd, geacht worden, den militair slechts tijdelijk voor de active dienst of voor die der garnizoens-troepen ongeschikt te maken, en in het vervolg van tijd voor herstelling vatbaar te zijn, zal zoodanig militair, bijaldien hij de vereischte dienstjaren niet heeft om op grond daarvan het pensioen of gagement dadelijk te erlangen, een officier onder genot van half traktement, een onder-officier en militair van minderen rang met behoud van volle soldij van het korps, als op den voet van verlof tijdelijk worden verwijderd, doch zullen de in dit geval verkeerende officieren, onder-officieren en verdere militairen verplicht zijn, telken half jaar, vóór den 15den Mei en vóór den 15den November, aan den chef van het korps waartoe zij behooren of waarbij zij in subsistentie zijn, eene behoorlijke genees- of heelkundige verklaring nopens hunnen toestand over te leggen, welke door genoemden chef, uiterlijk vóór den 1sten Junij en vóór den 1sten December daaraanvolgende, aan het departement van oorlog behoort te worden ingezonden.

Art. 11. Het departement van oorlog zal, naar gelang van den inhoud der bedoelde genees- of heelkundige verklaringen, en zulks noodig achtende, na den belanghebbende aan een nader onderzoek te hebben onderworpen, te zijnen aanzien eene beslissing nemen of een voorstel aan den Koning doen, hetzij tot verlenging van het hiervoren vermeld tijdelijk verlof, hetzij tot het weder in dienst stellen, hetzij tot finaal ontslag met of zonder belooning.

Art. 12. Aan de militairen van alle rangen en graden, die na het invoeren van de tegenwoordige verordeningen in dienst zullen treden, worden de dienstjaren ter regeling van hun pensioen of gagement toegerekend van den ouderdom van 18 jaren af, in het geval dat zij zich op dien leeftijd reeds in de dienst mogten hebben bevonden, zullende aan zoodanige militairen die voor het in werking brengen van het tegenwoordig reglement reeds sedert dat zij den ouderdom van 16 jaren hebben bereikt in militaire dienst zijn opgenomen, de diensten van dien leeftijd af bij voortdurend worden goedgeaan.

Art. 13. Elke veldtogt die door den militair wordt bijgewoond, zal

hem als een dienstjaar, boven en behalve de jaren die hij werkelijk ge- diend heeft, worden toegerekend.

Art. 14. Na den afloop van elk jaar waarin een veldtocht gemaakt is, of waarin de troepen der landmagt op den voet van oorlog gesteld zijn geweest, bepaalt de Koning of dat jaar al dan niet als twee dienstjaren voor den daarin betrokken militair zal berekend worden.

Art. 15. Voor militairen tot onze landmagt behoorende, die uit kracht der bepalingen van dit reglement, tot pensioen of gagement uit 's Rijks schatkist in aanmerking komen, zal voor zoo verre zij onder hunne diensten er ook eenige mogten kunnen tellen in 's Rijks Overzeesche Bezittingen volbragt, elk jaar dienst in die bezittingen, zoo wel in tijd van vrede als van oorlog, voor twee dienstjaren gerekend worden, aau- vang nemende met den dag van het inschepen en eindigende met dien van het ontschepen in het Moederland.

Art. 16. Indien een militair, ten gevolge van zijn verzoek, uit de dienst is ontslagen, en later op nieuw in dezelve wordt aangenomen, zullen, ten zij het weder in dienst treden binnen den tijd van eene maand na het ontslag hebbe plaats gehad, de vroegere diensten in de pensioen- of gagementberekening niet worden goedgegaan.

Art. 17. De diensten van een militair beneden den rang van officier, die zich aan desertie heeft schuldig gemaakt, doch evenwel daarna tot bet hervatten van zijne dienst is toegelaten, zullen bij regeling van het gagement worden gerekend te hebben aangevangen met den dag waarop hij na zijne desertie op nieuw in dienst is gesteld, en zullen hem mits- dien zijne vroegere diensten niet worden goedgegaan.

Art. 18. Het pensioen of gagement wordt geregeld naar den rang of graad welke de militair de laatste twee jaren werkelijk heeft gehad, of aan welken rang of graad hij in zijne militaire betrekking geassimi- leerd is geweest.

Bij gemis aan twee volle jaren in den laatsten rang of graad, wordt het pensioen of gagement berekend naar den onmiddellijk voorafgaanden rang of graad.

Van de laatste bepaling zijn uitgezonderd de militairen die, ter zake van bekomen wonden of lichaams-gebreken, op verhoogd pensioen of gagement aanspraak hebben, bedoeld bij artikel 6 en 9.

Art. 19. De pensioenen of gagementen welke aan militairen worden toegestaan, tijdens zij in het genot van eenig traktement of soldij zijn, zullen aanvang nemen met den dag volgende op dien met welke hun traktement of soldij ophoudt.

Art. 20. Alle aanspraak op pensioen of gagement gaat voor den mil- itair verloren:

a. Door het ontslag op eigen verzoek.

b. Door de verwijdering uit de dienst, hetzij ten gevolge eener infa- merende straf, hetzij om aanhoudend wangedrag.

Art. 21. Zoodra een officier, onder-officier of militair van minderen rang, die reeds in het genot was van pensioen of gagement, weder in active dienst wordt geplaatst, wordt zijn pensioen of gagement met den dag dat het activiteits-traktement of de soldij aanvang neemt gehouden voor geschorst; zijne latere militaire diensten zullen hem bij zijn weder ontslag op verhooging van pensioen of gagement aanspraak geven, in gevalle:

a. Hem niet reeds vroeger het volle bedrag was toegestaan, verbon- den aan den rang of graad waarin hij tijdens het op nieuw verkrijgen van het ontslag zal dienen.

b. Die latere diensten gedurende twee jaren in eenen hooger rang of graad dan waarin hij het pensioen of gagement heeft bekomen zijn gepresteerd.

Provisionele of interimaire functiën, tijdelijke diensten of bijzondere commissiën zullen tot vermeerdering van pensioen of gagement niet in aanmerking kunnen komen.

TWEDE AFDEELING.

Van de pensioenen en onderstands-gelden aan militaire weduwen en weezen.

Art. 22. De weduwen van militairen van allen rang, die in den strijd of ten gevolge van bevolen dienst-verrigting zijn gesneuveld of omgekomen, en van hen die aan de gevolgen van wonden in den strijd of in dienst-verrigting bekomen, binnen zes maanden na de verwon- ding zijn overleden, hebben, ingeval de voltrekking van het huwelijk de verwonding is voorafgegaan, aanspraak op een jaarlijksch pensioen ten laste van den Staat, geregeld naar den rang of graad door hare echtgenooten werkelijk bekleed of aan welken laatstgemelden in hunne betrekking geassimileerd zijn geweest, met ingang van den dag volgende op dien van het overlijden harer echtgenooten.

Art. 23. Het bedrag van het voorschreven pensioen, wordt vastgesteld zoo als zulks in den staat bij het tegenwoordig reglement gevoegd is aangewezen.

Art. 24. Aan geheel ouderlooze kinderen van militairen, van allen rang, die op eene der in artikel 22 omschreven wijzen het leven hebben verloren, en aan dezulken wier moeder een opvolgend huwelijk heeft aangegaan, wordt, voor zoo lang die kinderen den ouderdom van 18 jaren niet hebben bereikt, een jaarlijkschen onderstand toegekend, ten gelijken bedrage als het pensioen dat aan hunne moeder is of zou zijn toegestaan, met ingang van den dag volgende op dien van het sterven van hunnen vader, of op dien waarop hunne moeder is overleden of een nieuw huwelijk heeft aangegaan.

Art. 25. Ingeval de militair die op eene der in artikel 22 omschreven wijzen het leven heeft verloren, behalve eene weduwe ook kinderen, door hem in een vroeger huwelijk verwekt, achterlaat, zal het pen- sioen, zoo lang de jongste van die kinderen den vollen ouderdom van 18 jaren niet zal hebben bereikt, op naam en ten gezamenlijke behoeve

van de weduwe en van gezegde kinderen worden verleend.

Na dat het jongste dier kinderen of van die welke zoodanig militair in het algemeen, uit een wettig huwelijk ontsproten, mogt hebben na- gelaten, tot gemelden leeftijd zal zijn geklommen, wordt het pensioen uitsluitend aan de weduwe toegestaan.

Art. 26. De onderstand ten behoeve van geheel ouderlooze kinderen, en van dezulken wier moeder hertrouwd is, wordt aan hunne wettige voogden uitbetaald.

Art. 27. Behalve de in artikel 38 nader opgenoemde algemeene ge- vallen, waarin het militair pensioen, gagement of onderstand niet ver- der wordt uitbetaald, zal het pensioen der weduwen ophouden, met den dag dat zij een opvolgend huwelijk zullen hebben voltrokken, ter- wijl de onderstand ten behoeve der kinderen niet verder zal worden uitbetaald, dan tot en met den dag dat de jongste derzelven den vollen ouderdom van 18 jaren zal hebben bereikt.

Eene hertrouwde weduwe, andermaal weduwe wordende, zal op nieuw treden in het genot van haar vorig pensioen, onverminderd de aanspraak welke ook de kinderen van den militair daarop, tot op den ouderdom van 18 jaren, krachtens dit reglement behouden.

DERDE AFDEELING.

Algemeene bepalingen.

Art. 28. De aanspraak op militair pensioen, gagement of onderstand, zal bij het departement van oorlog worden onderzocht, dat deswege op bepaalde tijdstippen de vereischte rapporten en voorstellen aan den Kon- ing zal doen.

Art. 29. Alle militaire pensioenen, gagementen en onderstands-ge- lden, worden door den Koning, bij speciale besluiten, toegestaan.

Art. 30. Bij de bepaling van het bedrag der pensioenen of gagemen- ten, zullen geene cents in aanmerking komen, maar het bedrag zal in effen guldens worden vastgesteld.

Art. 31. Al wie enig militair pensioen, gagement of onderstand ge- niet, is verplicht zijne woonplaats op het grondgebied van den Staat te hebben en te houden.

Met toestemming evenwel van het departement van oorlog, zal het pensioen, gagement of onderstand, hetzij *tijdelijk*, hetzij *voortdurend*, buiten het Rijk mogen worden verteerd, doch zal aan die toestemming steeds verbonden zijn eene korting van *een derde* gedeelte van het pen- sioen, gagement of onderstand ten behoeve van den Staat.

Alleen in bijzondere gevallen verleent de Koning, bij wijze van dis- pensatie, de toestemming om het pensioen, gagement of onderstand, hetzij *tijdelijk*, hetzij *voortdurend*, zonder aan opgemelde korting te zijn onderworpen, buiten het Rijk te verteren.

In de gevallen, dat de vergunning zal zijn verleend, om het pensioen, gagement of onderstand *al of niet* zonder korting buiten het Rijk te verteren, zal de belanghebbende verplicht zijn, om vóór zijn vertrek of vóór de eerst daaropvolgende uitbetaling van het pensioen, gagement of onderstand, op eene authentieke wijze de verklaring af te leggen, van zijne domicilie binnen het Rijk te willen behouden, en welke ver- klaring tevens eene aanduiding der plaats zal moeten bevatten.

Art. 32. Zonder toestemming des Konings, mag het militair pensioen of gagement, noch met enig ander Rijks pensioen of gagement, noch met militair traktement of soldij te gelijk worden genoten.

Art. 33. Het militair pensioen en gagement of de verleende onder- stand, zal kunnen gepaard gaan met het genot van traktement wegens *burgertijke* betrekkingen in 's Rijks dienst, mits evenwel het gezamen- lijk bedrag van het een en ander niet meer dan *drie honderd guldens* be- loopt.

Art. 34. Ingeval het gezamenlijk bedrag gemelde som van *f 300* te *boven* gaat, wordt er eene bijzondere vergunning van den Koning ver- eischt, om het pensioen of gagement *geheel of gedeeltelijk* boven het *burgertijke* traktement te blijven genieten.

Art. 35. Almede zal buiten toestemming des Konings het militair pensioen of gagement, niet gelijktijdig met eenig pensioen, aangeboden door een buitenlandsch gouvernement mogen worden genoten.

Art. 36. Het departement van oorlog draagt zorg, dat de bepalingen der wet van den 2sten Januarij 1815 (*Staatsblad* n°. 5), met opzigt tot de arresten en kortingen op militaire pensioenen, naauwkeurig worden opgevolgd.

Art. 37. Op militaire gagementen, weduwen-pensioenen en onder- stands-gelden voor kinderen, kunnen, bij administrativen maatregel, geene kortingen ten behoeve van schuldeischers worden toegestaan.

Art. 38. Het militair pensioen, gagement of onderstand houdt ge- heel op:

a. Met den dag van het overlijden van den titularis;

b. Wanneer de militaire gepensioneerde of gegageerde, zonder de vereischte toestemming te hebben bekomen, het verblijf buiten 's lands houdt;

c. Wanneer de militaire gepensioneerde of gegageerde, buiten toe- stemming des Konings, eenige functie of pensioen, door een buiten- landsch gouvernement aangeboden, heeft aangenomen;

d. Wanneer een militaire gepensioneerde of gegageerde tot eene in- famerende straf mogt worden veroordeeld.

In geval van grafie of rehabilitatie, wordt de belanghebbende in het genot van pensioen, gagement of onderstand hersteld;

e. Wanneer het militair pensioen, gagement of onderstand gedurende drie achtereenvolgende jaren niet is ingevorderd.

Goedgekeurd bij 's Konings besluit van den 21sten Februarij 1837 (*Staatsblad* n°. 4).

Mij bekend,
De Secretaris van Staat,
(get.) VAN DOORN.

VERSCHIEDENHEDEN.

De koning van Hanover heeft, in navolging der overige Duitse mogendheden, voor het Hanoversche leger ingesteld een eereteeken voor 25jarige trouwe dienst. Het eereteeken voor de officieren bestemd, zal den naam dragen van *Willems-kruis*, en bestaan uit een gouden kruis, op welks eene zijde de initialen *W. R. IV* met de koninklijke kroon, en op de andere zijde het getal *XXV* en *relief* zal worden gestempeld. Het eereteeken voor onder-officieren en soldaten zal bestaan uit eene zilveren medaille, en zal den naam dragen van *Willems-medaille*; aan de eene zijde met het borstbeeld des konings, aan de keerzijde met het opschrift: *voor 26jarige trouwe dienst*. Beide teekenen zullen worden gedragen op de linker borst, aan een lint van gele en witte zijde. Bij de berekening der 25 dienstjaren, zullen de veldtogten voor twee dienstjaren tellen. Naar ons beste weten, bestaat thans in alle Duitse legers een dergelijk eereteeken voor 25jarige trouwe dienst; en het schijnt dat de verschillende vorsten het, als ware het, overeengekomen zijn, om de versierselen dezer belooning, op de opschriften na, zoo veel mogelijk gelijkvormig te maken.

De *Allgemeine Militär Zeitung* van den 12den dezer, bevat het volgende berigt uit Berlijn van den 29sten Maart ll. gedagteekend: « De langdurige vrede heeft aan het spoedig opklimmen in graden, voor de officieren van het Pruisische leger, eenen onoverkomelijken slagboom daargesteld. Voornamelijk heeft zich dit doen gevoelen bij de kavallerie, waarbij men nog tweede luitenants heeft die in het jaar 1809 hunne aanstelling als officier ontvingen. Eene naauwkeurige opsomming heeft tot uitkomst geleverd, dat er zich in het Pruisische leger bevinden 111 luitenants en kapiteins welke hun 50ste jaar hebben overschreden, en dat er vele honderden gevonden worden welke tusschen de 40 en 50 jaren oud zijn. Om nu het avancement eenigzins te bevorderen, zoo is er dezer dage sprake geweest van eenen maatregel, waarbij bepaald zoude worden, dat in het vervolg de luitenants op hun 45ste, de kapiteins op hun 50ste, de staf-officieren op hun 60ste en de generaals op hun 65ste jaar steeds zouden worden gepensionoerd, ten ware bijzondere omstandigheden hierin voor enkele personen wijziging noodig maakten. Daarmede zoude men van den grondslag uitgaan, dat in den hier opgegevenen ouderdom, de bezwaren van eenen veldtogt, voor de verschillende graden, niet met de noodige veerkracht van geest en ligchaam konden worden verduurd. Naar men verneemt, heeft echter dit ontwerp aanleiding gegeven tot velerlei discussiën, zoodat het voorloopig is ingetrokken.»

Het is zonderling, dat eene mogendheid, welke in vele opzichten zulke voorbeeldige militaire inrigtingen heeft, voor de uitvoering van eenen zoodanige maatregel terug deinst. Het ligt echter in de reden, dat zij zoude moeten overgaan, om, bij het uitbreken van eenen oorlog, eene massa officieren te pensioneren en een gelijk aantal te bevorderen; en hoe vele ongeligheden daaruit kunnen voortspruiten zal wel geen betoog behoeven. Uit het voorgaande blijkt dus, dat het Pruisische leger nog altijd eene rijke bron blijft voor de liefhebbers van militaire *antiquiteiten*; trouwens, het zal niet het eenige leger zijn, waar men gelijkaardige curiositeiten zoude kunnen exploiteren.

KRIJGSKUNDIG LETTERNIEUWS.

Algemeen Overzicht van verschillende zoo oude als nieuwe Praktijken, betrekkelijk het bouwen van Bekleedings-Muren, inzonderheid die met Aard- of Steen-Bogen; alsmede over de Bomrijke Defensieve Kazematten, door

J. G. W. MERKES, *1sten Kapitein-Ingenieur, Lid van verscheidene geleerde genootschappen. Te 's Gravenhage, bij de Erven DOORMAN. 1837.*

De reeds zoo algemeen bekende schrijver van dit werkje, heeft in hetzelfde zijnen lezers willen voorstellen, op welke wijze de revetements-muren van vestingen behoorden te worden ingerigt, om niet alleen bestand te zijn tegen de drukking der aarde, maar ook om, nadat het den vijand gelukt mogte zijn de bres-batterijen te voltoojen, dezen het maken eener bres in dusdanige muren allermoeijelijkst, zoo niet onmogelijk te maken; en voegt hij daar verder zijne beschouwingen bij over het nut der geschut-kazematten, de constructie en plaatsing van dezelve.

Het werkje zelf is alzoo verdeeld in 2 afdeelingen; de 1ste handelt over de bekleedings-muren, en geeft in het 1ste hoofdstuk eene algemeene beschouwing over de vereischten van deze muren, ter bereiking van het bovenvermelde doel.

In het 2de hoofdstuk beschouwt de schrijver de oude en nieuwe bouw-praktijken der revetements-muren, zoowel omtrent hun nut tegen de zijdelingsche drukking der aarde, als tegen de bres-vuren, en haalt ten slotte aan de proeven genomen in 1824 te Woolwich, tegen de zoogenaamde gecreeneerde muren van *Carnot*, uit welke proeven de schrijver meent dat geenszins die nadeelen zijn voortgevloeit, welke andere schrijvers aan deze muren toeschrijven.

In het 3de hoofdstuk vergelijkt de schrijver de nieuwe en ook naar oude methoden gewijzigde praktijken, waaronder zijne eigene voorstellen begrepen zijn, met den bouwaard naar *Vauban*, *Belidor* en *Woltman*, en heeft hiermede hoofdzakelijk getracht, om de aandacht te vestigen en te betoogen, dat men met denzelfden kubieken inhoud per strekkende el, met gelijke muurs-hoogte, eenen meer tegen de drukking wederstandbiedenden vorm kan geven, waardoor dan te gelijk het bres-schieten bemoeijelijkst wordt, dan volgens de wijzen door *Vauban*, *Belidor* en *Woltman* voorgeschreven. Achter dit hoofdstuk vindt men eene tafel, bevattende de afmetingen der bekleedings-muren van 4 tot 12 ellen hoogte, met een buiten-talud van $\frac{1}{5}$ en $\frac{2}{5}$ der hoogte, berekend volgens de formules van *Belidor* en *Woltman*.

De 2de Afdeeling handelt over de *geschut-kazematten*.

In het 1ste Hoofdstuk heeft men eene algemeene beschouwing betrekkelijk dezelve, en eenige opmerkingen aangaande derzelver bouwaard, en vindt men eene wederlegging van de nadeelen doorgaans de kazematten toegeschreven, aan of de wijzen hoedanig deze gebreken kunnen voorgekomen worden.

In het 2de Hoofdstuk wordt de lezer opmerkzaam gemaakt op de beginselen en overwegingen welke bij den bouw der defensieve kazematten in aanmerking komen, met betrekking tot de dikte der gewelven, de afwateringen en de constructie der schiet- en lucht-gaten.

En eindelijk geeft de schrijver, in het 3de Hoofdstuk, een proefontwerp, om op eene min kostbare wijze bom- en ricochetvrije geweldde batterijen daar te stellen, en wel op den walgang zelven achter de bortwering op de belangrijkste plaatsen van het front van aanval; ten einde daardoor de geblindeerde batterijen te vermijden, of het getal aanmerkelijk te verminderen.

Het geheele werkje getuigt op nieuw van des schrijvers onvermoeid streven om nut te stichten; hetzelfde bevat dan ook vele belangrijke waarheden en hoogstnavolgbare wenken, alhoewel wij niet ontveinzen kunnen dat er ook voorkomen, waaraan wij zoo gereedelijk onze toestemming niet kunnen geven.

Het typographische gedeelte als ook de plaat is goed en vrij correct uitgevoerd, waarom wij aan de ijverige Uitgevers een aanmoedigend debiet toewenschen.

ERRATA

In n°. 9, bladz. 199, 1ste kolom, regel 25 van boven staat: over hetzelfde volstrekt geen meester is; lees: over hetzelfde meester is.

VERSCHIEDENHEDEN.

De koning van Hanover heeft, in navolging der overige Duitse mogendheden, voor het Hanoversche leger ingesteld een eereteeken voor 25jarige trouwe dienst. Het eereteeken voor de officieren bestemd, zal den naam dragen van *Willemskruis*, en bestaan uit een gouden kruis, op welks eene zijde de initialen *W. R. IV* met de koninklijke kroon, en op de andere zijde het getal *XXV* en *relief* zal worden gestempeld. Het eereteeken voor onder-officieren en soldaten zal bestaan uit eene zilveren medaille, en zal den naam dragen van *Willems-medaille*; aan de eene zijde met het borstbeeld des konings, aan de keerzijde met het opschrift: *voor 26jarige trouwe dienst*. Beide teekenen zullen worden gedragen op de linker borst, aan een lint van gele en witte zijde. Bij de berekening der 25 dienstjaren, zullen de veldtogten voor twee dienstjaren tellen. Naar ons beste weten, bestaat thans in alle Duitse legers een dergelijk eereteeken voor 25jarige trouwe dienst; en het schijnt dat de verschillende vorsten het, als ware het, overeengekomen zijn, om de versierselen dezer belooning, op de opschriften na, zoo veel mogelijk gelijkvormig te maken.

De *Allgemeine Militär Zeitung* van den 12den dezer, bevat het volgende berigt uit Berlijn van den 29sten Maart ll. gedagteekend: « De langdurige vrede heeft aan het spoedig opklimmen in graden, voor de officieren van het Pruisische leger, eenen onoverkomelijken slagboom daargesteld. Voornamelijk heeft zich dit doen gevoelen bij de kavallerie, waarbij men nog tweede luitenants heeft die in het jaar 1809 hunne aanstelling als officier ontvingen. Eene naauwkeurige opsomming heeft tot uitkomst geleverd, dat er zich in het Pruisische leger bevinden 111 luitenants en kapiteins welke hun 50ste jaar hebben overschreden, en dat er vele honderden gevonden worden welke tusschen de 40 en 50 jaren oud zijn. Om nu het avancement eenigzins te bevorderen, zoo is er dezer dage sprake geweest van eenen maatregel, waarbij bepaald zoude worden, dat in het vervolg de luitenants op hun 45ste, de kapiteins op hun 50ste, de staf-officieren op hun 60ste en de generaals op hun 65ste jaar steeds zouden worden gepensionoerd, ten ware bijzondere omstandigheden hierin voor enkele personen wijziging noodig maakten. Daarmede zoude men van den grondslag uitgaan, dat in den hier opgegevenen ouderdom, de bezwaren van eenen veldtogt, voor de verschillende graden, niet met de noodige veerkracht van geest en ligchaam konden worden verduurd. Naar men verneemt, heeft echter dit ontwerp aanleiding gegeven tot velerlei discussiën, zoodat het voorloopig is ingetrokken.»

Het is zonderling, dat eene mogendheid, welke in vele opzichten zulke voorbeeldige militaire inrigtingen heeft, voor de uitvoering van eenen zoodanige maatregel terug deinst. Het ligt echter in de reden, dat zij zoude moeten overgaan, om, bij het uitbreken van eenen oorlog, eene massa officieren te pensioneren en een gelijk aantal te bevorderen; en hoe vele ongeligheden daaruit kunnen voortspruiten zal wel geen betoog behoeven. Uit het voorgaande blijkt dus, dat het Pruisische leger nog altijd eene rijke bron blijft voor de liefhebbers van militaire *antiquiteiten*; trouwens, het zal niet het eenige leger zijn, waar men gelijkaardige curiositeiten zoude kunnen exploiteren.

KRIJGSKUNDIG LETTERNIEUWS.

Algemeen Overzicht van verschillende zoo oude als nieuwe Praktijken, betrekkelijk het bouwen van Bekleedings-Muren, inzonderheid die met Aard- of Steen-Bogen; alsmede over de Bomrijke Defensieve Kazematten, door

J. G. W. MERKES, *1sten Kapitein-Ingenieur, Lid van verscheidene geleerde genootschappen. Te 's Gravenhage, bij de Erven DOORMAN. 1837.*

De reeds zoo algemeen bekende schrijver van dit werkje, heeft in hetzelfde zijnen lezers willen voorstellen, op welke wijze de revetements-muren van vestingen behoorden te worden ingerigt, om niet alleen bestand te zijn tegen de drukking der aarde, maar ook om, nadat het den vijand gelukt mogte zijn de bres-batterijen te voltoojen, dezen het maken eener bres in dusdanige muren allermoeijelijkst, zoo niet onmogelijk te maken; en voegt hij daar verder zijne beschouwingen bij over het nut der geschut-kazematten, de constructie en plaatsing van dezelve.

Het werkje zelf is alzoo verdeeld in 2 afdeelingen; de 1ste handelt over de bekleedings-muren, en geeft in het 1ste hoofdstuk eene algemeene beschouwing over de vereischten van deze muren, ter bereiking van het bovenvermelde doel.

In het 2de hoofdstuk beschouwt de schrijver de oude en nieuwe bouw-praktijken der revetements-muren, zoowel omtrent hun nut tegen de zijdelingsche drukking der aarde, als tegen de bres-vuren, en haalt ten slotte aan de proeven genomen in 1824 te Woolwich, tegen de zoogenaamde gecreneerde muren van *Carnot*, uit welke proeven de schrijver meent dat geenszins die nadeelen zijn voortgevloeit, welke andere schrijvers aan deze muren toeschrijven.

In het 3de hoofdstuk vergelijkt de schrijver de nieuwe en ook naar oude methoden gewijzigde praktijken, waaronder zijne eigene voorstellen begrepen zijn, met den bouwaard naar *Vauban*, *Belidor* en *Woltman*, en heeft hiermede hoofdzakelijk getracht, om de aandacht te vestigen en te betoogen, dat men met denzelfden kubieken inhoud per strekkende el, met gelijke muurs-hoogte, eenen meer tegen de drukking wederstandbiedenden vorm kan geven, waardoor dan te gelijk het bres-schieten bemoeijelijkst wordt, dan volgens de wijzen door *Vauban*, *Belidor* en *Woltman* voorgeschreven. Achter dit hoofdstuk vindt men eene tafel, bevattende de afmetingen der bekleedings-muren van 4 tot 12 ellen hoogte, met een buiten-talud van $\frac{1}{2}$ en $\frac{3}{4}$ der hoogte, berekend volgens de formules van *Belidor* en *Woltman*.

De 2de Afdeeling handelt over de *geschut-kazematten*.

In het 1ste Hoofdstuk heeft men eene algemeene beschouwing betrekkelijk dezelve, en eenige opmerkingen aangaande derzelver bouwaard, en vindt men eene wederlegging van de nadeelen doorgaans de kazematten toegeschreven, aan of de wijzen hoedanig deze gebreken kunnen voorgekomen worden.

In het 2de Hoofdstuk wordt de lezer opmerkzaam gemaakt op de beginselen en overwegingen welke bij den bouw der defensieve kazematten in aanmerking komen, met betrekking tot de dikte der gewelven, de afwateringen en de constructie der schiet- en lucht-gaten.

En eindelijk geeft de schrijver, in het 3de Hoofdstuk, een proefontwerp, om op eene min kostbare wijze bom- en ricochetvrije geweldde batterijen daar te stellen, en wel op den walgang zelven achter de bortwering op de belangrijkste plaatsen van het front van aanval; ten einde daardoor de gebliende batterijen te vermijden, of het getal aanmerkelijk te verminderen.

Het geheele werkje getuigt op nieuw van des schrijvers onvermoeid streven om nut te stichten; hetzelfde bevat dan ook vele belangrijke waarheden en hoogstnavolgbare wenken, alhoewel wij niet ontveinzen kunnen dat er ook voorkomen, waaraan wij zoo gereedelijk onze toestemming niet kunnen geven.

Het typographische gedeelte als ook de plaat is goed en vrij correct uitgevoerd, waarom wij aan de ijverige Uitgevers een aanmoedigend debiet toewenschen.

ERRATA

In n°. 9, bladz. 199, 1ste kolom, regel 25 van boven staat: over hetzelfde volstrekt geen meester is; lees: over hetzelfde meester is.

VERSCHIEDENHEDEN.

De koning van Hanover heeft, in navolging der overige Duitse mogendheden, voor het Hanoversche leger ingesteld een eereteeken voor 25jarige trouwe dienst. Het eereteeken voor de officieren bestemd, zal den naam dragen van *Willems-kruis*, en bestaan uit een gouden kruis, op welks eene zijde de initialen *W. R. IV* met de koninklijke kroon, en op de andere zijde het getal *XXV* en *relief* zal worden gestempeld. Het eereteeken voor onder-officieren en soldaten zal bestaan uit eene zilveren medaille, en zal den naam dragen van *Willems-medaille*; aan de eene zijde met het borstbeeld des konings, aan de keerzijde met het opschrift: *voor 26jarige trouwe dienst*. Beide teekenen zullen worden gedragen op de linker borst, aan een lint van gele en witte zijde. Bij de berekening der 25 dienstjaren, zullen de veldtogten voor twee dienstjaren tellen. Naar ons beste weten, bestaat thans in alle Duitse legers een dergelijk eereteeken voor 25jarige trouwe dienst; en het schijnt dat de verschillende vorsten het, als ware het, overeengekomen zijn, om de versierselen dezer belooning, op de opschriften na, zoo veel mogelijk gelijkvormig te maken.

De *Allgemeine Militär Zeitung* van den 12den dezer, bevat het volgende berigt uit Berlijn van den 29sten Maart ll. gedagteekend: « De langdurige vrede heeft aan het spoedig opklimmen in graden, voor de officieren van het Pruisische leger, eenen onoverkomelijken slagboom daargesteld. Voornamelijk heeft zich dit doen gevoelen bij de kavallerie, waarbij men nog tweede luitenants heeft die in het jaar 1809 hunne aanstelling als officier ontvingen. Eene naauwkeurige opsomming heeft tot uitkomst geleverd, dat er zich in het Pruisische leger bevinden 111 luitenants en kapiteins welke hun 50ste jaar hebben overschreden, en dat er vele honderden gevonden worden welke tusschen de 40 en 50 jaren oud zijn. Om nu het avancement eenigzins te bevorderen, zoo is er dezer dage sprake geweest van eenen maatregel, waarbij bepaald zoude worden, dat in het vervolg de luitenants op hun 45ste, de kapiteins op hun 50ste, de staf-officieren op hun 60ste en de generaals op hun 65ste jaar steeds zouden worden gepensionoerd, ten ware bijzondere omstandigheden hierin voor enkele personen wijziging noodig maakten. Daarmede zoude men van den grondslag uitgaan, dat in den hier opgegevenen ouderdom, de bezwaren van eenen veldtogt, voor de verschillende graden, niet met de noodige veerkracht van geest en ligchaam konden worden verduurd. Naar men verneemt, heeft echter dit ontwerp aanleiding gegeven tot velerlei discussiën, zoodat het voorloopig is ingetrokken.»

Het is zonderling, dat eene mogendheid, welke in vele opzichten zulke voorbeeldige militaire inrigtingen heeft, voor de uitvoering van eenen zoodanige maatregel terug deinst. Het ligt echter in de reden, dat zij zoude moeten overgaan, om, bij het uitbreken van eenen oorlog, eene massa officieren te pensioneren en een gelijk aantal te bevorderen; en hoe vele ongeligheden daaruit kunnen voortspruiten zal wel geen betoog behoeven. Uit het voorgaande blijkt dus, dat het Pruisische leger nog altijd eene rijke bron blijft voor de liefhebbers van militaire *antiquiteiten*; trouwens, het zal niet het eenige leger zijn, waar men gelijkaardige curiositeiten zoude kunnen exploiteren.

KRIJGSKUNDIG LETTERNIEUWS.

Algemeen Overzicht van verschillende zoo oude als nieuwe Praktijken, betrekkelijk het bouwen van Bekleedings-Muren, inzonderheid die met Aard- of Steen-Bogen; alsmede over de Bomrijke Defensieve Kazematten, door

J. G. W. MERKES, *1sten Kapitein-Ingenieur, Lid van verscheidene geleerde genootschappen. Te 's Gravenhage, bij de Erven DOORMAN. 1837.*

De reeds zoo algemeen bekende schrijver van dit werkje, heeft in hetzelfde zijnen lezers willen voorstellen, op welke wijze de revetements-muren van vestingen behoorden te worden ingerigt, om niet alleen bestand te zijn tegen de drukking der aarde, maar ook om, nadat het den vijand gelukt mogte zijn de bres-batterijen te voltoojen, dezen het maken eener bres in dusdanige muren allermoeijelijkst, zoo niet onmogelijk te maken; en voegt hij daar verder zijne beschouwingen bij over het nut der geschut-kazematten, de constructie en plaatsing van dezelve.

Het werkje zelf is alzoo verdeeld in 2 afdeelingen; de 1ste handelt over de bekleedings-muren, en geeft in het 1ste hoofdstuk eene algemeene beschouwing over de vereischten van deze muren, ter bereiking van het bovenvermelde doel.

In het 2de hoofdstuk beschouwt de schrijver de oude en nieuwe bouw-praktijken der revetements-muren, zoowel omtrent hun nut tegen de zijdelingsche drukking der aarde, als tegen de bres-vuren, en haalt ten slotte aan de proeven genomen in 1824 te Woolwich, tegen de zoogenaamde gecreeneerde muren van *Carnot*, uit welke proeven de schrijver meent dat geenszins die nadeelen zijn voortgevloeit, welke andere schrijvers aan deze muren toeschrijven.

In het 3de hoofdstuk vergelijkt de schrijver de nieuwe en ook naar oude methoden gewijzigde praktijken, waaronder zijne eigene voorstellen begrepen zijn, met den bouwaard naar *Vauban*, *Belidor* en *Woltman*, en heeft hiermede hoofdzakelijk getracht, om de aandacht te vestigen en te betoogen, dat men met denzelfden kubieken inhoud per strekkende el, met gelijke muurs-hoogte, eenen meer tegen de drukking wederstandbiedenden vorm kan geven, waardoor dan te gelijk het bres-schieten bemoeijelijkst wordt, dan volgens de wijzen door *Vauban*, *Belidor* en *Woltman* voorgeschreven. Achter dit hoofdstuk vindt men eene tafel, bevattende de afmetingen der bekleedings-muren van 4 tot 12 ellen hoogte, met een buiten-talud van $\frac{1}{2}$ en $\frac{2}{3}$ der hoogte, berekend volgens de formules van *Belidor* en *Woltman*.

De 2de Afdeeling handelt over de *geschut-kazematten*.

In het 1ste Hoofdstuk heeft men eene algemeene beschouwing betrekkelijk dezelve, en eenige opmerkingen aangaande derzelver bouwaard, en vindt men eene wederlegging van de nadeelen doorgaans de kazematten toegeschreven, aan of de wijzen hoedanig deze gebreken kunnen voorgekomen worden.

In het 2de Hoofdstuk wordt de lezer opmerkzaam gemaakt op de beginselen en overwegingen welke bij den bouw der defensieve kazematten in aanmerking komen, met betrekking tot de dikte der gewelven, de afwateringen en de constructie der schiet- en lucht-gaten.

En eindelijk geeft de schrijver, in het 3de Hoofdstuk, een proefontwerp, om op eene min kostbare wijze bom- en ricochetvrije geweldde batterijen daar te stellen, en wel op den walgang zelven achter de borswering op de belangrijkste plaatsen van het front van aanval; ten einde daardoor de geblindeerde batterijen te vermijden, of het getal aanmerkelijk te verminderen.

Het geheele werkje getuigt op nieuw van des schrijvers onvermoeid streven om nut te stichten; hetzelfde bevat dan ook vele belangrijke waarheden en hoogstnavolgbare wenken, alhoewel wij niet ontveinzen kunnen dat er ook voorkomen, waaraan wij zoo gereedelijk onze toestemming niet kunnen geven.

Het typographische gedeelte als ook de plaat is goed en vrij correct uitgevoerd, waarom wij aan de ijverige Uitgevers een aanmoedigend debiet toewenschen.

ERRATA

In n°. 9, bladz. 199, 1ste kolom, regel 25 van boven staat: over hetzelfde volstrekt geen meester is; lees: over hetzelfde meester is.

B I J L A G E X,

Behoorende bij den Militairen Spectator, 5de Deel, n°. 10.

(Maand April, 1837.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij het korps sappeurs in Oost-Indië: tot 2den luit.: de serg. F. J. Wankel, van het korps mineurs en sappeurs. Tot bat-adj. bij het wapen der inf. in Oost-Indië: de 1ste luit. L. A. Boers. Tot plaats-maj. van de 3de klasse te Vlissingen: de 1ste luit. J. Le Roy, van de 17de afd. inf. Tot adj. bij den gen.-maj. kommanderende de 2de brig. der 3de div. inf.: de 1ste luit. A. Simons, van de 14de afd. inf. Bij de 4de afd. mob. Zuid-Hollandsche schutt., bij het 1ste bat.: tot officier van gezondh. van de 3de klasse: de schutter C. L. van Ardenne, van het bat. Bij de 1ste afd. mob. Noord-Hollandsche schutt.: tot kap.: de 1ste luit. J. Bousquet, van de komp. art. van het 1ste bat. der afd.: tot 1ste luits.: de 2de luits. M. J. G. H. van der Niepoort, K. A. Nolthenius, J. G. Wijnhamer Smit en J. L. Nagel; tot 2den luit.: de korp. C. F. Kopersmit, alle van de afd. Bij de Militaire Akademie te Breda: tot leeraar in de Hoogduitsche taal- en letterkunde: de heer H. Weiffenbach. Bij het korps maréchaussée: tot maj. effectief: de maj. titulaire T. G. Chomel, van het korps. Tot plaatselijken kommandant van de 3de klasse te Hellevoetsluis: de maj. op non-activiteit H. W. J. A. van Uchelen. Bij de 13de afd. inf.: tot 2de luit.-kwartierm.: de serg.-maj. A. Ophorst, van de 17de afd. inf., de serg. J. van Graaf-eiland, van de 10de afd. inf. Bij de 14de afd. inf.: tot 2den luit.-kwartierm.: de serg. J. F. Hoek, van het algemeen depôt der landmagt n°. 33. Bij de 17de afd. inf.: tot 2de luit.-kwartierm.: de serg. titul. J. Engeringh, van de 9de afd. inf. Bij de 18de afd. inf.: tot 2den luit.-kwartierm.: de serg.-maj. J. W. J. Voltelen, van het bat. vrijw. art. Bij het algemeen depôt der landmagt n°. 33: de serg.-maj. P. Schrier, van de 17de afd. inf. Tot lid bij het hoog militair gerechtshof: de kolonel Stavenisse de Braauw, van de 5de afd. inf.

VERPLAATSINGEN.

Bij het korps rijdende art.: de paarden-arts der 1ste klasse

H. Le Comte, van het reg. huz. n°. 6. Bij het reg. huz. n°. 6: de paarden-arts der 1ste klasse A. Aalbers, van het korps rijdende art. Bij de 12de afd. inf., bij het 1ste bat.: de 1ste luit. van Reuth en de 2de luit. Franke, beide van het depôt, mitsgaders de 2de luit. Buirema, van het res.-bat.; bij het depôt: de 2de luit. Bosché, van het 1ste bat., alle van de afd. Bij de afd. kur. n°. 1, bij het depôt: de 2de luit. à la suite Simon, van de veld-eskadrons der afd. Bij de afd. gren.: de 2de luit. O. J. A. Howen, van de . . . Bij het 1ste bat. jag.: de 2de luits. M. van Suchtelen, van de 13de afd. inf., en O. N. baron Mulert, van de 9de afd. inf. Bij het 2de bat. jag.: de 2de luits. E. G. Hartitzsch, van de 12de, C. C. Six, van de 5de, en J. B. G. Wentholt, van de 8ste afd. inf. Bij het reg. huz. n°. 6: de kap.-kwartierm. J. P. Buschkens, van de 8ste afd. inf. Bij de 8ste afd. inf.: de 1ste luit.-kwartierm. M. Duikers, van het bat. vrijw. art. Bij de 9de afd. inf.: de 1ste luit.-kwartierm. F. van Thiel, van het bat. transporttrein. Bij het bat. vrijw. art.: de 1ste luit.-kwartierm. J. C. Kolkman, van de 13de afd. inf. Bij het bat. transporttrein: de 1ste luit.-kwartierm. J. Kromsigt, van de 13de afd. inf. Bij de 5de afd. inf.: de 1ste luit.-kwartierm. C. de Blois, van de 18de inf. Bij de 18de afd. inf.: de 2de luit.-kwartierm. C. F. van Ghert, van de 5de afd. inf.

EERVOL ONTSLAGEN.

De leeraar in de Hoogduitsche taal- en letterkunde aan de Militaire Akademie te Breda W. Weiffenbach. De tijdelijke offic. van gez. van de 3de klasse H. Sijvier, van het 6 bat. art. nat. mil. De offic. van gez. der 2de klasse W. G. van den Bergh, van de 3de div. van het algem. depôt der landm. n°. 33. De 2de luit. W. Kocken, van het 3de bat. der 2de afd. mob. Noord-Brahandsche schutt.

TITULAIRE RANG VERLEEND.

Die van kolonel: aan den gepens. luit.-kol. M. H. D. Knoll.

GEPENSIONEERD.

De luit.-generaal W. C. de Virieu, lid bij het hoog militair gerechtshof.